

Afrika-Asya Jeopolitik Denkleminde Afrika'nın Önemi: Kızıldeniz ve Yemen Denizi

HALİL ÖZSARAÇ*

Emekli Deniz Kurmay Albay

*Halil Öz Saraç 1970'te Yenişehir-Bursa'da doğan Halil Öz Saraç, Karamürsel-Kocaeli'de büyümüş, 1987'de Deniz Lisesi'ni, 1991'de Deniz Harp Okulu'nu bitirerek deniz subayı; 2002'de de Deniz Harp Akademisi'ni bitirerek kurmay subay olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetlerinde çeşitli savaş gemileri, tersane, karargâh ve askerî eğitim kurumlarında görevler almıştır. 2021'de Deniz Kurmay Albay rütbesiyle emekli olmadan önceki son görev yeri, Millî Savunma Üniversitesi (MSÜ) Deniz Harp Enstitüsü'dür (DHE). Halil Öz Saraç, 2021'den emekli olduktan sonra da, MSÜ-DHE'de Komuta-Kurmay eğitimi gören Türk ve misafir ülke deniz subaylarına dersler vermeye devam etmektedir. Ulusal Strateji Merkezi'nde (USMER) Yönetim Kurulu Üyesi ve Millî Güvenlik Masası Başkanı olan Halil Öz Saraç, Teori Dergisi Yayın Kurulu Üyesidir. "Donanmanın Tarihsel Serüveni", "Barbaroslar: Akdeniz'in Anlatılmamış Hikâyesi" ve "Osmanlı'nın Kalbi: Tersâne-i Âmire-İstanbul Tersanesi" adlı kitapları vardır. Ulusal Kanal'da yayını devam eden "Denizdeki Türkler" belgeselinin sunmasının yanı sıra Aydınlık Gazetesi'nde yayını devam eden "Denizdeki Türkler" adlı köşenin yazarıdır. Evli ve 1 çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5169-1083>

Geliş Tarihi: 9.1.2024

Kabul Tarihi: 2.2.2024

Atf: Öz Saraç, H. (2024). Afrika-Asya Jeopolitik Denkleminde Afrika'nın Önemi: Kızıldeniz ve Yemen Denizi. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 5(2), 130-153.

ÖZ

Afrika düzleminde, son 20 yıl içerisinde, güç merkezlerinin Kızıldeniz ve Yemen Denizi'nde askeri varlık bulma veya askeri varlıklarını artırma çabasına girdikleri görülmektedir. Kızıldeniz ve Yemen Denizi, kendi içinde kopmaz bir işbirliği ve güç birliği mantığıyla hareket eden emperyalizm ile kıtasal çıkarlarını bölgesel çıkarlara feda etme çizgisinden kurtulamayan Asyalı güç merkezlerinin gerilimli kesişim alanına dönüşmüştür. Kritik su yolu özelliği ile jeopolitik güç alanı niteliğindeki bu bölgede Afrika, yüzyıllardır kendi çıkarlarını koruyamamıştır. Bu yazı ile, "Afrikalı çözüm yolları" arayan Afrika'ya, dünya geleceğini şekillendirecek Afro-Asya ekleminde neler yaşandığı konusunda dikkat çekmek ve başta Afrika olmak üzere kendisine güvenli bir gelecek arayan mazlum dünyaya Kızıldeniz ve Yemen düzleminin anahtar rolü anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afrika Boynuzu, Bab el-Mandeb Boğazı, Cibuti Üsleri, deniz haydutluğu, Kızıldeniz.

Giriş

EMPERYALİST BATI'NIN 2000'DE "UMUTSUZ Kıta", 2011'de "Yükselen Kıta" ve 2013'te "Umutlu Kıta" olarak nitelendirdiği Afrika, güç merkezlerinin yeniden dinamik rekabet alanı hâline gelmiştir (The Economist, 2000; 2011; 2013; Aydın, 2019). Bu rekabette, yarım yüzyılı aşkın süredir gerçekte bağımlılıkları devam eden ama görünürde bağımsız olan Afrika ülkelerine siyasi, ekonomik, askeri açıdan hâkim durumdaki Batı, oldukça avantajlı bir yerdedir. Geleneksel yaklaşımlarını terk eden Batı, liberal siyasi sistemlerini ve serbest piyasa ekonomisini dayatan "himayeci" yöntemlere en çok Afrika'da başvurmuştur (Altınbaş, 2011). Çoğu Afrika devleti, zorluklara katlanarak veya

savaşarak kazandıkları "resmî" bağımsızlıklarını, eski sömürgecilerinin gölgesinde devam ettirmeye çalışmaktadırlar. İnsancılık maskesini takan Batı için, yeni sömürgecilik, kolaylaşmış ve ucuzlamıştır. Özetlersek; Batı sömürsünden kurtulamayan Afrika, dünya nüfusu ve coğrafyasının yaklaşık 7'de 1'ine sahip iken dünya üretiminin ancak 20'de birini gerçekleştirebilmektedir (Taştan, 2023). Üstelik Batı dünyası, denizcileşmesini engellediği Afrika'yı, denizlerin güçlü jeopolitik potansiyelini kullanmanın çok uzağında tutmuştur (African Union, 2012). Ayrıca, 3 bin 315 etnik grubu ve 2 binden fazla konuşulan dili ile dünyanın geri kalanına göre inanılmaz düzeyde kültürel çeşitlilik gösteren Afrika, emperyalizm için zahmetsiz bir alandır (Özçelik, 2020).

Son yıllarda Batı'nın Afrika'ya "güçlü bir imaj" sunması, dikkate değerdir. Örneğin, Kasım 2021'de ABD Dışişleri Bakanı Blinken; "Gelecekte Afrika, sadece Afrika halklarının değil, tüm dünyanın kaderini şekillendirecek." demiştir (The White House, 2022). Yeniden şekilleneceği şüphesiz olan dünyada, Afrika'yı güçlü gösteren söylemlerin jeo-ekonomik ve jeo-politik dayanakları bulunmaktadır. Etrafındaki adalarla birlikte toplam 30.8 milyon km²'lik alanı kaplayan 54 ülkeli Afrika kıtasının, geleceğe damgasını vuracak bir jeo-ekonomik potansiyele sahip olduğu bugünden bilinmektedir. Araştırmalara göre Afrika kıtası, dünyadaki;

- Kullanımda olmayan ekilebilir tarım arazilerinin %60'ına,
- Petrol rezervlerinin %9.6'sına,
- Kobalt ve platin rezervlerinin %90'ına,
- Manganez rezervlerinin %64'üne,
- Tantalit rezervlerinin %70'ine,
- Krom rezervlerinin %98'ine;
- Uranyum rezervlerinin 2/3'üne (ve yıllık uranyum üretiminin %18'ine),
- Altın rezervlerinin (ve yıllık arzının) yarısına,
- Elmas rezervlerini %30'una (yıllık arzının %45'inden fazlasına ve yıllık pırlanta üretiminin %90'ına),
- İkinci en büyük yağmur ormanına sahiptir (TASAM Afrika Enstitüsü, 2022; Yılmaz, 2014; Şöhret, 2023).

Yalnızca Gine, dünyanın en büyük boksit ihracatçısı iken; sadece Demokratik Kongo Cumhuriyeti, (cep telefonlarında kullanılan) tüm dünyadaki koltan mineralinin %70 ve elmasın da %30 rezervlerinin sahibidir. Bu güçlü ekonomik potansiyel, güç merkezlerinin Afrika'da ekonomik alan kapma mücadelesini ve rekabete açık ekonomik alanların güvenliğini sağlamak

için askerî varlık bulundurma gereksinimlerini tetiklemiştir.

Hint Okyanusu, Yemen Denizi, Kızıldeniz, Akdeniz ve Atlas Okyanusu'ndan geçen ticaret yolları üzerinde bulunduğu (veya kapattığı) için jeopolitik güç potansiyelinin üst liginde bulunan Afrika, siyasi ve demografik bakımdan da güçlü bir potansiyel sunmaktadır. Nitekim, Afrika;

- Birleşmiş Milletler'de (BM) %28'lik oranla en büyük bölgesel oylama gruplarından biri olarak,
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) sahip olduğu daimî olmayan 3 sandalye ile,
- 2050 yılına kadar sahip olacağı, tüm dünyanın çeyreği kadar genç nüfusu ile (The White House, 2022),
- 21. yüzyılın sonlarında dünya nüfusu durağanlaşırken, Afrika nüfusunun 2100 yılı sonrasında dahi artmaya devam edeceği tahminleri ile gelecek vadetmektedir (The White House, 2022).

Balık Kaynaklarını Korumak için Başvurulan Yöntem: Deniz Haydutluğu

Afrika sularında, -Batı'nın yasa dışı balıkçılık faaliyetlerine rağmen- her yıl 24 milyar doların üstü geliri olan ve 12 milyondan fazla kişiye iş sağlayan balıkçılık sektörü mevcuttur (Chatham House, 2013; Kırval, 2022). Toplam protein tüketiminin %50'sinden fazlası balık yoluyla sağlanabilen Afrika'da, nüfusun en yoksul %40'ı için, kritik beslenme bileşeni balıktır. Fakat, dünyanın her tarafından Gine ve Somali sularına akın eden trol balıkçıları, balık kaynaklarının azalmasına yol açacak derecede balık hırsızlığı yapmaktadırlar (Chatham House, 2013). Denizlerde zayıf Afrika'nın önleyemeyeceği düzeye ulaşan "yasa dışı, rapor edilmemiş ve düzenlenmemiş (Illegal,

Unreported and Unregulated-IUU)” balıkçılık faaliyeti, Afrika için, büyük bir güvenlik sorunudur (Chatham House, 2013). Örneğin, 2017’de, Avrupa Birliği’nin yıllık tükettiği 405 bin tonluk tuna balığının %53’ü Doğu Afrika sularından avlanmaktadır (Onyango-Obbo, 2019). Emperyalistlerin -balık fiyatlarına etkileri dışında- umursamayıp çözümünü zayıf Afrika devletlerine bıraktıkları IUU balıkçılık faaliyetleri, Afrikalıların petrol hırsızlığı, deniz haydutluğu veya denizde silahlı soygun olaylarından daha öncelikli bir konudur. Bunun yanında, Batı’nın nükleer ve toksik atıklarının Somali sularına boşaltıldığına, bunun da ekosisteme (ve balık stoklarına) olağanüstü zararlar verdiğine dair iddialar mevcuttur (Kabba, 2009; Morabito, 2016).

Dünya deniz ticaretinin %12’sinin geçtiği Süveyş Kanalı’nı güneyden baskı altında tutmak ve Afro-Asya eklemeni oluşturan Süveyş Kanalı, Kızıldeniz, Bab el-mandeb Boğazı ve Yemen Denizi’nin jeopolitik gücünü Afrika ve Asya’nın elinden almak, en azından gerçek sahiplerine kullandırtmamak emperyalizmin ruhuna uygun amaçlardır.

Siyasi bölünmüşlük/otorite eksikliği gibi nedenlerden “balıkçılığı ve ekosistemi kaybetme” tehdidiyle baş edemeyen Somali ve Nijeryada yerel halk, “cinnet” ruh hâliyle “deniz haydutluğu”na veya “silahlı soygun”a evrilen asimetrik çözümlere meyletmişlerdir. Yoksul, kahraman ve vatansız balıkçıların silahlı yasa dışı trol gemilerini kendi sularından uzak tutmak veya en

azından çalınan balık miktarını azaltmak için bu işe girişmiş oldukları, Somali ve Nijeryada, genel kabul gören bir görüştür. Özellikle 1991’de General Mohamed Siad Barre’nin diktatörlük rejiminin çökmesi ile birlikte başlayan iç savaşla parçalanıp kaosa sürüklenen Somali’deki otorite boşluğu, yasa dışı balıkçılık ile birlikte “deniz haydutluğu ve kara sularında silahlı soygun” olaylarını da körüklemiştir (Kabba, 2009; Morabito, 2016). 2001 sonrasında, Yemen Denizi’nde yaşanan “deniz haydutluğu veya silahlı soygun” olayları, Batı gündemine taşınmıştır. Somalili deniz haydutlarının, 5 Kasım 2005’te, 151 yolcu taşıyan, 10 bin tonluk, lüks yolcu gemisi Seabourn Spirit’e yönelik başarısız saldırısı, Batı kamuoyunun dikkatini çekmiştir (Williams, 2005; Hürriyet, 2005; CBS News, 2005). Batı’nın siyasi bakımdan başarısız bir devlet (failed state) olarak adlandırdığı Somali’de, yoksul bölge halkının inisiyatifiyle başlayan deniz haydutluğu, birkaç yıl sonra, ülkedeki siyasi istikrarı bozan kabileler ile radikal İslamcı terör örgütlerine ekonomik kaynak sağlayan bir sektöre dönüşmüştür (Kırval, 2022).

Bu nedenle Batılı kaynaklar, bölgede askeri varlık bulundurma gerekçelerini salt deniz haydutluğu ile sınırlamamakta; terörizm, terör-suç bağlantısı, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, deniz kirliliği ve petrolle ilgili çevresel felaketlerinin kendilerini de etkilediğini (Ghosh, 2004) ve sahil devletlerin bu sorunlarla baş edebilecek güçte olmadıklarını ileri sürmektedirler. Oysa, dünya deniz ticaretinin %12’sinin geçtiği Süveyş Kanalı’nı güneyden baskı altında tutmak ve Afro-Asya eklemeni oluşturan Süveyş Kanalı, Kızıldeniz, Bab el-mandeb Boğazı ve Yemen Denizi’nin jeopolitik gücünü Afrika ve Asya’nın elinden almak, en azından gerçek sahiplerine kullandırtmamak emperyalizmin ruhuna uygun amaçlardır.

Şekil 1. 2003-2010 Döneminde Dünya Denizleri ile Yemen/Somali Sularındaki Deniz Haydutluğu Olaylarının Sayısal Olarak Karşılaştırılması

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dünyadaki Olay Toplamı (Başarısız Olanlar Dâhil)	445	329	276	239	263	293	406	445
Yemen Denizi ve Somali sularındaki Olay Toplamı (Başarısız Olanlar Dâhil)	21	10	45	20	44	111	187	192
Oran	%5	%3	%19	%8	%17	%38	%46	%43
Bab el-Mandeb Boğazı'ndan Geçen Bir Ticaret Gemisinin Deniz Haydutluğu Saldırısına Uğrama Riski (Dikkat: Ele Geçirilme Riski Değil.)	1/10.000	3/10.000	15/10.000	7/10.000	15/10.000	37/10.000	60/10.000	64/10.000

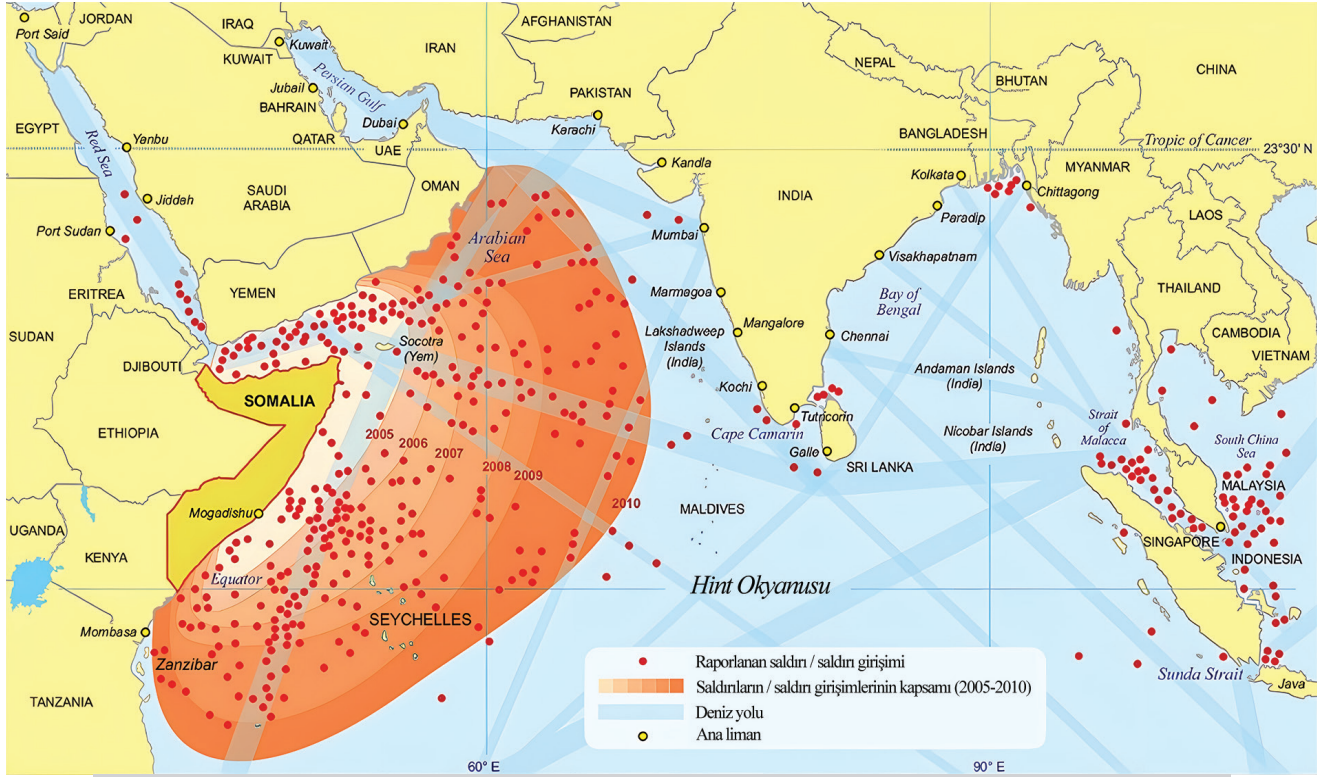
Kırval'ın (2022) Yemen ve Somali sularındaki deniz haydutluğu olaylarına dair sayısal verilerinden yola çıkarak bu tablo hazırlanmıştır (Şekil: Öz Saraç, 2023).

Tablo incelendiğinde, Kızıldeniz giriş-çıkışıındaki “deniz haydutluğu” olaylarının Batı'nın abartılı askerî tedbir almasını gerektirecek düzeye hiçbir zaman tırmanmadığı anlaşılmaktadır. 2003-2010 döneminde, 10 binde 3-64 arasında değişen “deniz haydutluğu” saldırısına uğrama riskinin, yıllık 30 bin gemiden oluşan Bab el-Mandeb deniz trafiğini durduracak veya yavaşlatacak nitelikte değildir (Kırval, 2022).

Afrika Boynuzu sularında deniz haydutluğunun zirvede olduğu 2010'da bile 192 saldırının sadece 15'i başarıya ulaşmış; bu gemilerle birlikte alıkonan toplam 326 denizci de fidye pazarlıkları sonrasında kurtarılabilmektedir (Onyango-Obbo, 2019). Yani, Afrika Boynuzu sularından geçen

yıllık 30 bin gemiden yalnızca 15'i, yani 10 binde 5'i deniz haydutlarının eline geçmiştir. Başka bir ifadeyle, 2010'da dünya denizlerindeki 77 bin 768 (EMSA, 2010) ticaret gemisinin yalnızca 15'i, Somalili deniz haydutlarının eline düşmesi ama fidye ödenerek denizcileri ile birlikte geri alınması, Batı'nın askerî reaksiyonunu gerektirecek düzeyde değildir. Zira, tüm dünya denizlerinde, hatta Amerika sularında bile deniz haydutluğu yaygındır. Ayrıca, 2021'de salt ABD topraklarında bin 964 adet olarak gerçekleşen “banka soygunu”nun (Federal Bureau of Investigation, 2021) yanında Somali sularındaki 192 adet “gemi soygunu” olayı önem/öncelik sıralamasında geride kalması gerekiyordu.

Şekil 2. Kuzeybatı Hint Okyanusu'nda Korsan Tehidi (2005-2010)

2005-2010 Döneminde Hint Okyanusu'ndaki Deniz Haydutluğu Olaylarını gösteren harita. (Şekil: Venter, 2018)

Batılı kaynaklara göre, Somalili deniz haydutlarının dünya denizcilik sektörüne verdiği maddi zarar da aşırı düzeyde değildir. Colorado'daki (ABD) The One Earth Future Foundation'un 2011'de hazırladığı "Oceans Beyond Piracy" adlı çalışmada, Somali sularındaki deniz haydutluğunun, 10 yılda dünya denizcilik sektörüne yol açtığı zararın 6.6-6.9 milyar dolar seviyesinde olduğu hesaplanmıştır (Onyango-Obbo, 2019). Buna göre, Somali'deki deniz haydutluğunun tırmandığı 2000-2010 döneminde, dünya denizcilik sektörü, yıllık 660-690 milyon dolar civarında zarara uğramıştır. 2010'daki dünya gelirleri toplamı (GDP), 65 trilyon dolar olduğuna göre, dünya, gelirlerinin yalnızca 100 binde 1'i için mi Afrika Boynuzu suları, Batı'nın işgaline uğra-

mıştır? Üstelik, hesaplanan zarardan, yalnızca ödenen fidye değil, ilave olarak (Çınar, 2022);

- Güzergâh değişimlerinin maliyetleri,
- Güvenlik teçhizatı ve özel koruma maliyetleri,
- Güvenli geçişin gerektirdiği sürat artışının neden olduğu ilave yakıt tüketimi,
- Personele yapılan risk ödemelerinde artış,
- Riskli bölge geçişlerinde sigorta primlerinin artması,
- Deniz haydutlarını yargılama ve hapsedme masrafları,
- Askerî harekât yapan savaş gemilerinin masrafları,
- Deniz haydutluğuna karşı oluşturulan çok uluslu organizasyonların masrafları da anlaşılmalıdır.

Görüleceği üzere, söz konusu zararın çoğu, Somalilerin balıkçılığı mahvolduğu için alamadıkları tazminatın yerine koydukları fidyeyi ödemek istemeyen Batı'nın yaptığı ilave harcamalardır.

Az sayıda ve düşük zarara yol açan deniz haydutluğu olayları, Batı tarafından Afro-Asya eklemeni oluşturan suların sistematik kontrolünde fırsat olarak kullanılmıştır. Bunun bir benzeri, 1984'te yaşanmıştır.

1984'te Kızıldeniz'deki Şüpheli Deniz Mayınlarının Afrika Jeopolitiğine Yansıması

9 Temmuz 1984'te Sovyet bandıralı kargo gemisi Knud Jaspersen, Süveyş Kanalı'ndan güneye doğru seyrederken su altında gerçekleşen patlamayla hafif hasar almıştır. 1973 sonrasında pil ömrü yetmeyeceğinden, Arap-İsrail savaşlarında mayınlanmış sahaların temizliğinde gözden kaçmış bir dip mayın olamayacağı açıktı. 27-29 Temmuz 1984'te, 7 ticaret gemisi daha hafif mayın hasarı alınca, Süveyş Kanalı güneyinde canlı bir mayın sahasının varlığından emin olunmuştur. 31 Temmuz-2 Ağustos 1984 arasında, Kızıldeniz'in güneyinde de 6 yeni patlama gerçekleşince, Kızıldeniz'in çeşitli bölgelerine "gizlice" mayın döküldüğü anlaşılmıştır. Süveyş Kanalı gelirlerini kaybetmekten korkan Mısır'dan başka, 4 Eylül 1984'te başlayacak Hac ziyaretleri için Cidde ve Yanbu Limanlarına feribotlarla gelecek on binlerce hacı adayının güvenliğinden endişelenen Suudi Arabistan da paniğe kapılmıştır (Çınar, 2022).

3 Ağustos 1984'te Tang He isimli bir Çin konteyner gemisi de hafif mayın hasarı alınca, 5-6 Ağustos 1984'te Mısır ve Suudi Arabistan, resmen Batı'dan yardım istemek zorunda kalmışlardır. İngiliz, Fransız, Hollanda ve İtalyan

mayın avlama gemilerinden başka, ABD'nin USS La Salle ve USS Shreveport amfibi gemilerinin taşıdığı mayın tarama kabiliyetli 2 helikopter filosundan oluşan bir deniz kuvveti bölgeye gönderilmiştir (Çınar, 2022).

ABD, Süveyş Körfezi'nde kendisine tahsisli sahada, helikopterlerine dayandırdığı mayın arama harekâtını hızla tamamlamış; hatta, mayın bulamadığı sahanın temiz olduğunu ispatlamak için, 19 Ağustos'ta uçak gemisi USS America'yı Süveyş'ten geçirmiştir (Çınar, 2022). ABD'nin mayın arama hızından başka, kullandığı Sea Battalion RH-53D helikopterleri de kuşkuluydu. Bu helikopterler, dip mayınları için değil, yalnızca demirli mayınları bulmak için tasarlanmışlardı. Fakat, helikopterlerin yetersizliği, o dönemde ABD dışındaki devletler tarafından bilinmediğinden sorgulanmamıştır (Özsaraç, 2024).

Kızıldeniz'deki Suudi sularından başka Süveyş Körfezi'ni de arayan Hollanda ve İtalya mayın avlama gemileri, Ekim 1984 ayı sonuna kadar yaptığı aramalarda hiçbir mayına rastlamamışlardır. Fransız mayın avlama gemileri, dönüş rotaları üzerindeki Süveyş Körfezi'nde Arap-İsrail savaşlarından kalan ve çalışamaz duruma gelmiş 10 adet dip mayını bulmuştur. İngiliz mayın avlama gemisi HMS Gavinton, 12 Eylül 1984 tarihinde Süveyş Körfezi'nde, 42 metre derinlikte, dip çamuruna saplanmış bir mayını, uzaktan kumandalı sualtı cihazları ve dalgıçları ile inceledikten sonra yerinde imha etmiştir. Bulunan mayın, 720 kg gibi hafif hasarın ötesinde bir zarara yol açabilecek patlayıcıya sahip, ama patlamaya ayarlanmamış bir Sovyet dip mayını olduğu teşhis edilmiştir. Yani, bulunan stok Sovyet mayınının aranan mayınlar ile bir ilişkisinin olmadığı anlaşılmıştır (Çınar, 2022; Özsaraç, 2024).

Olayları "Al Jihad" isimli az bilinen bir terörist

örgüt üstlenmişse de mayın dökme kabiliyeti bulunmayan bu örgüt, ciddiye alınmamış; hiçbir canlı mayın numunesi bulunamamış olsa da, gizlice mayın dökten devlet, -varsayımlara dayanarak- bulunmaya çalışılmıştır. Batı, suçlu ilk olarak suçu İran'a atmayı denerken, İran da ABD ve İsrail'i suçlamıştır. Gerçekte, Irak ile savaş hâlinde olan İran, o tarihlerde mayın döküş yeteneğinden yoksundu. Çünkü, 1985 ortasına kadar envanterinde tek bir mayın bile yoktu. O dönemde, Süveyş Kanalı'nı en çok kullanan 4. ülke olması nedeniyle Kızıldeniz'deki mayınlardan İran'ın da ekonomik zarar göreceğini anlayan Batı, bu defa Süveyş Kanalı'nı az kullanan Libya'yı suçlamayı denemiştir (Mobley, 2022; O'Flaherty, 2019; Özsera, 2024; Chicago Tribune, 1987; Christ, 2009; The New York Times, 1984).

Kaddafi, iddiaları reddetmişse de Batı, kendisine sorun çıkaran Libya'yı, Kızıldeniz'deki mayınların günah keçisi olarak ilan etmiştir

CIA ve Mısır İstihbaratına göre, mayın eğitilmiş Yüzbaşı Suheir Adham'ı taşıyan Libya bayraklı Ghat Ro-Ro gemisi, 6 Temmuz 1984'te, Kızıldeniz'e çıkmıştı. Assab Limanı'ndan yük alan Libya gemisinin, Kızıldeniz'de normalden 7 gün daha fazla kalarak 21 Temmuz 1984'te çıkış yapması, şüphe çekmiştir. ABD'ye göre, Ghat Ro-Ro gemisi, dip mayınlarını 27 Temmuz'da aktif hâle gelecek şekilde, zaman ayarlı olarak dökmüş; 9 Temmuz'da patlayan mayın ise zaman ayar mekanizmasındaki arıza nedeniyle erken patlamıştı. Delillere dayandırılmayan, fazlasıyla zorlama bir suçlamaydı (Mobley, 2022; O'Flaherty, 2019; Özsera, 2024).

23 Ağustos 1984'te, Marsilya'dayken Ghat Ro-Ro gemisi, Fransız yetkililerce -ticari anlaşmazlık bahanesiyle- birkaç saatliğine alıkonmuştur. Bu işlem sırasında çekilen fotoğraflar incelendiğinde, kış rampadaki hafif bir aşınma, mayın döküş emaresi olarak yorumlanmıştır. Hâlbuki, kapağı aşınmamış bir Ro-Ro gemisi bulmak neredeyse imkânsızdır. Kaddafi, iddiaları reddetmişse de Batı, kendisine sorun çıkaran Libya'yı, Kızıldeniz'deki mayınların günah keçisi olarak ilan etmiştir (Mobley, 2022; O'Flaherty, 2019; Özsera, 2024).

Özetlersek: Kızıldeniz'de, 1984'te, mayın infilaklarında 17 ticaret gemisi hafif hasar almış; ama tek biri bile batmamış, ağır/orta hasar almamış; ölen veya yaralanan olmamıştı. Mayınların patlayıcıları, yalnızca korkutacak miktardaydı. Batılı devletlerin 4 ay süreyle yaptıkları mayın aramalarında, Kızıldeniz'den geçen patlamaya hazır herhangi bir mayın bulunamamıştı. Dünya denizciliği, kısa süreli paniğe kapılmış görünmüştü; gerçekte panikletilen Mısır ve Suudi Arabistan'dan başkası değildi (Özsera, 2024).

Afrika Boynuzu'nda Deniz Haydutluğunu Bastıran Batı'nın, Afro-Asya Eklemleri Denizlerinde Kalıcılaşması

1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (UNCLOS) 101'inci maddesi, karasuları içindeki saldırıları "silahlı soygun" olarak kabul edip sorumluluğu sahildevlete bırakırken; karasuları dışındaki gemi saldırılarını ise "deniz haydutluğu" olarak tanımlamıştır (United Nations, 2020). Bu durum, karasuları dışındaki gemi saldırılarına uluslararası müdahalenin zeminini hazırlarken; Batı'nın, Kızıldeniz'in jeopolitik gücünü sahildevletlerin kullanmasını engelleyen askeri bir mekanizmanın Bab el-Mandeb Boğazı ve Yemen Denizi'nde kalıcılaşmasının da gerekçesi olmuştur.

Bab el-Mandeb Boğazı'ndan Kızıldeniz'e açılan rotadaki ülkeler (Şekil: BRIQ, 2024).

Nitekim 2008'de, Batı'nın baskılarına dayanamayan Somali Federal Geçici Hükümeti, tek başına deniz güvenliğini sağlama, deniz haydutluğunu önleme ve haydutları yargılama kapasitesine sahip olmadığından, çeşitli devlet ve örgütlere işbirliği talebinde bulunmuştur. BMGK, 02 Haziran 2008-30 Kasım 2009 döneminde, bu talebe yönelik 5 ayrı karar almıştır (Evin, 2012).

Bab el-Mandeb Boğazı'ndan geçen ticaret gemilerinin en fazla Çin ticaretini taşımakta olduğundan başka, Afrika Boynuzu'ndaki deniz haydutluğu olaylarının Rusya'nın çıkarlarına da dokunmaya başlaması, BMGK'nin bu kararları almasını kolaylaştırmıştır. Örneğin; 8 Eylül 2008'de Kenya'nın Mombasa Limanı'ndan hareket eden Belize bayraklı MV Faina isimli bir Ukrayna gemisinin Somalili deniz haydutlarının eline düşmesi, Rusya'yı kızdırmıştır. MV Faina, üye-

rindeki yüzlerce milyon dolarlık 33 adet T-72 tankı, yedek parça içeren 73 tank bakım kiti, çok sayıda silah ve mühimmat ile birlikte Bab el-Mandeb rotası üzerinde ilerliyordu. Fakat, bir süre sonra, kendilerini "Merkez Bölge Sahil Güvenliği" olarak tanımlayan 50 Somalili deniz haydutu tarafından ele geçirilmişti. Deniz haydutları, gemiyi serbest bırakma karşılığında 35 milyon dolar fidye istemişlerdi (Reuters, 2008). Geminin kaptanı, askerî yükünü Güney Sudan'a taşıdığını belirtmişse de, Ukrayna ve Kenya Hükümetleri ile Güney Sudan Yönetimi, bunu inkâr etmişlerdir. Olayın yaşandığı aylarda, 100'den fazla T-72 ve T-55 tankının Güney Sudan'a ulaştığı yönünde bilgiler mevcuttu (Van Oudenaren, 2008). Pazarlıklar sonrasında, deniz haydutlarına 3,2 milyon dolarlık ödeme yapıldıktan Ukrayna gemisi serbest bırakılmıştır. Kenya, olaydan sonra, gemideki tankları kendi or-

dusu için satın aldığını iddia etmiştir. Kaçırılan Ukrayna gemisinin etrafında tertiplenen 6 ABD savaş gemisinin, Kenya Silahlı Kuvvetleri'nin gemiye boarding harekâtı yapmalarına izin vermemesi de (McGreal, 2009), dikkat çekmiştir. Diğer taraftan, Kenya Silahlı Kuvvetleri'nin İngiliz Vickers Mk3 tanklarını kullandığını, yani Sovyet silahlarını kullanmadığını düşünecek olursak BM'in ambargo kararına rağmen, Güney Sudan'a yapılan silah sevkiyatında Kenya'ya biçilen rol, olayı kamufler etmek idi. Deniz haydutluğunun bu tür olayları açığa çıkarması, Rusya'nın BMGK kararlarını imzalamasını kolaylaştırmıştır.

Yemen İç Savaşı'nın Kızıldeniz'e taşması fırsatını kaçırmak istemeyen ABD'nin, CTF-153'ü kullanarak Kızıldeniz'deki yerini sağlamlaştırmak amacıyla olduğu açıktır.

BMGK kararlarına dayanan NATO, 24 Ekim 2008'den itibaren başlattığı "Allied Provider" Harekâtı kapsamında bölgede savaş gemileri görevlendirmeye başlamıştır. Aralık 2008'den Ağustos 2009'a kadar "Atalanta" Harekâtı kapsamında AB Deniz Kuvveti (EUNAVFOR) görev yapmış, müteakiben 1 Ocak 2009'da ABD öncülüğünde kurulan Birleşik Görev Kuvveti 151 (Combined Task Force-CTF 151) adlı çok uluslu bir deniz kuvveti göreve devam etmiştir (Evin, 2012). CTF 151'in ABD'nin müttefiği veya ortağı devletlerin savaş gemisi gönderdiği çok uluslu bir kuvvet olduğunu belirtmek gerekir. ABD filoları arasında ABD 5. Filosu, en küçük sorumluluk sahasına sahiptir. Buna rağmen ABD, 5. Filo'nun sorumluluk sahasını oluşturan Kızıldeniz, Yemen Denizi, Somali suları, Umman Denizi ve Basra Körfezi'ndeki deniz kontrolünü sürdürmek veya geliştirmek için

müttefik ve ortaklarından azami ölçüde faydalanma eğilimindedir. ABD'nin öncülüğünde oluşturulan ve 5. Filo'nun yükünü büyük ölçüde hafifleten Combined Maritime Forces (CMF) adındaki çok uluslu dev bir donanma bünyesinde, deniz haydutluğu ile mücadele görevleri yürüten Birleşik Görev Kuvveti 151 (Combined Task Force-CTF 151), 15 civarında devletin destek verdiği oldukça etkin bir kuvvettir (Combined Maritime Forces, 2010a; 2010b). Bu 15 ülke arasında 6 ayda bir değişen komuta görevlerini çok kere üstlenen Pakistan (10 defa); Türkiye (6 defa), Güney Kore (6 defa), Singapur (5 defa) ve Japonya (4 defa) en etkin devletler iken; ABD, Kuveyt, Danimarka, Tayland, Yeni Zelanda, İngiltere, Brezilya, Ürdün, Filipinler ve Bahreyn (Combined Maritime Forces, 2010a), nispeten pasif kalmaya gayret etmişlerdir. CTF 151'in etkin varlığı, 2009-2012 dönemindeki Afrika Boynuzu sularındaki deniz haydutluğu faaliyet alanının doğuya doğru genişlemesine yol açmıştır (Morabito, 2016).

Kızıldeniz'in güney girişini kontrol eden CTF-151'in yanında; Kızıldeniz içinin güvenliği için, ABD ve Mısır savaş gemilerinden oluşan Birleşik Görev Kuvveti 153 (Combined Task Force-CTF 153) adlı çok uluslu deniz kuvveti, 17 Nisan 2022 tarihinde kurulmuştur (Combined Maritime Forces, 2010a). Yemen İç Savaşı'nın Kızıldeniz'e taşması fırsatını kaçırmak istemeyen ABD'nin, CTF-153'ü kullanarak Kızıldeniz'deki yerini sağlamlaştırmak amacıyla olduğu açıktır. Nitekim, CTF-153, iç savaş sonrasında Yemen'deki Husilerin denizde kullanabildikleri asimetric yetenekleri hedef almıştır.

ABD kaynaklarına göre, Kızıldeniz'de İsrail bağlantılı sivil ticaret gemilere yönelik 19 Kasım 2023'te başlayan Husi saldırılarının sayısı, 31 Aralık 2023'te 23'e yükselmiş (Anadolu Ajansı, 2023; Gambrell, 2023); yapılan bu saldırıların çoğu isabet kaydedememiş; isabet edebilen dronlar ise, önemli hasara neden olmamıştır.

Husilerin Yemen sularını kontrolünü geri almaya yönelik bu zayıf çabasını yok etmek isteyen ABD, CTF-153'e, Suudi Arabistan, İsrail, BAE, Bahreyn, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya ve İngiltere'yi de davet etmiştir (Bowman, 2023). Fakat ABD, 18 Aralık 2023'te, Husilere karşı "Refah Muhafızı Harekâtı"nı (Operation Prosperity Guardian) başlatınca, Mısır CTF-153'ten çekilmiş; Husilere hasım Suudi Arabistan ve BAE ise, CTF-153'e katılmayı reddetmişlerdir. 18 Aralık 2023 tarihli ABD Savunma Bakanlığı bildirisine göre, "Refah Muhafızı Harekâtı"na (Operation Prosperity Guardian) ABD'den başka, İngiltere, Bahreyn, Kanada, Fransa, İtalya, Hollanda, Norveç, Şeyşeller ve İspanya katılım sağlamıştır. 21 Aralık 2023'te Pentagon Basın Sekreteri Pat Ryder ise, 20 kadar ülkenin harekâtı destekleme niyetinde olduğunu; ancak İspanya ve İtalya'nın harekâtı destek kararından vazgeçme eğiliminde olduğunu ifade etmiştir (Helou, 2024). CTF 151 gibi, CTF-153'ün de, Doğu Afrika'nın denizlerindeki jeopolitik gücünü bloke ettiğini görmek gerekir. 2012'den itibaren Bab el-Mandeb Boğazı, Yemen Denizi ve Somali sularında gerçekleşen deniz haydutluğu olaylarının kademeli düşüşüne, 2018'den itibaren de "yok denecek" seviyeye gerilemesine, bu defa Husi saldırıları bahanesiyle CTF 151 ve CTF 153'ün bölgedeki ısrarcı varlığının "emperyalizm" dışında başka bir amacı olamaz (Kalay, 2023).

Güç Merkezlerinin Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarına Üslenme Yarıışı

Covid-19 salgınının yol açtığı ekonomik yavaşlamayı atlatmaya çalışan Etiyopya, Kenya, Somali, Eritre ve Cibuti; 2020'de, son 70 yılın en kötü çekişme ile tarımsal üretim kaybı yaşamış ve gıda güvenliği bakımından travma geçirmişlerdir

(Smith, 2020). Bununla birlikte, son yıllarda Afrika'da varlık gösteren Çin'in yatırım yaptığı Afrika ülkeleri, genelde dünya ortalamasının üzerine çıkan düzeyde ekonomik performans göstermişlerdir (Mürsel, 2018). Bu devletler arasında, Afrika Boynuzu'nda bulunan Etiyopya ve Cibuti, özellikle dikkat çekmektedir. IMF, 2024'te dünya büyüme ortalamasını %2.9 olarak tahmin ederken; bu rakam Etiyopya için %6.2, Cibuti için ise %6 olarak öngörülmektedir (Visual Capitalist, 2023). Gelecek vadeden bir tarım ülkesi olarak Etiyopya'nın talih-sizliği, "karaya kilitli" oluşudur. Etiyopya'nın doğu komşusu Cibuti, 370 km'lik kıyı şeridi ile, Etiyopya dış ticaretinin, nefes borusu gibidir. Öyle ki, Etiyopya-Eritre Savaşı'nın sona erdiği 2000 yılından sonra, denize çıkış ümidini kaybeden Etiyopya, ithalatının %90'ı için Cibuti'yi kullanmak zorundadır. Yalnızca 1 milyonluk nüfusu ve 5.6 milyar dolarlık gayri safi hasılası ile Cibuti, millî gücü bakımından bir cüce olmakla birlikte, Bab el-Mandeb Boğazı girişindeki konumu nedeniyle jeopolitik bir devdir. Jeopolitik potansiyelini kendi başına kullanmaktan yoksun Cibuti, son yıllarda, uluslararası bir askerî garnizona dönüşmüş durumdadır (Cabestan, 2019).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında AB Varlığı

Yaklaşık bin 450 asker (bin kişisi seçkin Légion étrangère askeri) bulunduğu bir Fransız Hava ve Deniz Üssü, 1978'den beri Cibuti'de varlık göstermektedir. Bu üslerde, 2009'dan beri, EUNAVFOR'un icra ettiği Atalanta Operasyonu'na destek sağlayan (Styan, 2020) 30-80 kadar Alman ve 50 İspanyol askeri de görev yapmakta; yatma ve dinlenme yeri olarak bölgedeki Kempinski ve Sheraton Otellerini kullanmaktadır. Aynı bölgede, İtalyan Hava Üssü de bulunmaktadır (Cabestan, 2019; Downs, 2017).

Cibuti'de Fransız Deniz Üssü (Fotoğraf: SSI, 2017).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında ABD Varlığı

ABD, Ekim 2002 ayında, CENTCOM'a bağlı olarak, Afrika'da görev yapacak, "Combined Joint Task Force-Horn of Africa/CJTF-HOA" (Birleşik Müttefik Görev Gücü-Afrika Boynuzu) adında, bin 500 (200'ü sivil) kişilik askerî bir birlik oluşturmuş ve Cibuti'deki eski bir Fransız üssü olan Camp Lemonnier'de konuşlandırmıştır. Kenya, Somali, Etiyopya, Sudan, Eritre, Cibuti, Şeyşeller ve Yemen'in tüm kara ve hava sahası ile birlikte, bu devletlerin Kızıldeniz, Yemen Denizi ve Hint Okyanusu kıyı suları, CJTF-HOA'ya görev alanı olarak verilmiştir (Ploch, 2007). "Bölgede faaliyet gösteren (El-Kaide bağlantılı) uluslararası terörist grupları tespit etmek, engellemek ve yenilgiye uğratmak" (Ploch, 2007) için kurulan CJTF-HOA'ya ayrıca (Yüksel, 2016):

- ABD'ye Doğu Afrika'da hareket özgürlüğü sağlamak,

- ABD'nin bölgedeki askerlerini, diplomatlarını, tesislerini ve çıkarlarını korumak görevleri de verilmiştir. CJTF-HOA'nın kuruluş gerekçesinden anlaşılacağı üzere ABD, Afrika'daki askerî varlığını meşurlaştırmak için terör örgütlerinden yararlanmaktadır (Şimşek, 2020).

ABD Başkanı Bush'un 6 Şubat 2007'de verdiği talimat ile "U.S. Africa Command/US AFRICOM" (ABD Afrika Komutanlığı) adıyla yeni bir yapılanmanın kuruluş çalışmalarına başlanmıştır. "U.S. European Command/EUCOM"un (ABD Avrupa Komutanlığı) karargâh altyapısını kullanan AFRICOM, 1 Ocak 2008 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı bağımsız bir komutanlık olarak aktif hâle getirilmiş; sorumluluk sahası ise, Mısır hariç tüm Afrika kıtası olarak belirlenmiştir (Yüksel, 2016). ABD'nin Afrika'ya bütünsel olarak yaklaşma kararına, başta Çin olmak üzere, Rusya, Brezilya, Japonya ve Türkiye gibi birçok yeni aktörün Afrika'da etkilerini artırmalarının neden olduğu yönünde görüşler de mevcuttur.

Öyle ki, Afrika kıtasında yükselen rekabet, bazı uzmanlar tarafından “Yeni Soğuk Savaş, Afrika’da yaşıyor.” şeklinde yorumlanmıştır (TASAM Afrika Enstitüsü, 2020). Bazı kaynaklar, AFRICOM’un kuruluş amacını; “açık deniz dengelemesi (offshore balancing)” stratejisini yaygınlaştırmak isteyen ABD’nin, Çin’in Afrika’da büyüyen diplomatik, siyasi, ekonomik ve kültürel varlığıyla rekabet etmek (Conteh-Morgan, 2018), Afrika ülkeleriyle ticareti ve yatırımı karşılıklı çıkarlar etrafında artırmak ve ABD’nin bozulan imajını düzeltmek şeklinde özetlemişlerdir (Özel, 2020; Bekar, 2021).

Afrika kıtasından sorumlu bağımsız bir stratejik komutanlığın oluşturulması, Afrika’nın jeopolitik öneminin artmış olmasından kaynaklanmaktadır.

AFRICOM’dan önce Afrika’nın sorumluluğu, Avrupa’dan sorumlu “European Command/EUCOM” (Avrupa Komutanlığı), Ortadoğudan sorumlu “Central Command/CENTCOM” (Merkez Komutanlığı) ve Pasifik ile Pasifiğe kıyaslı olan ülkelerden sorumlu “Pacific Command/PACOM” (Pasifik Komutanlığı) arasında paylaşılmış durumdaydı. Afrika kıtasından sorumlu bağımsız bir stratejik komutanlığın oluşturulması, Afrika’nın jeopolitik öneminin artmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca AFRICOM’un kuruluşu, ABD’nin Afrika kıtasına yönelik askerî politikalarının uzun dönemli olduğuna da işaret etmektedir (Yüksel, 2016). AFRICOM, çatışma bölgelerinde istikrarı sağlama, stratejik ilişki kurma ve askerî işbirliğini teşvik etme gibi faaliyetlerinin yanı sıra, Amerikan Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) gibi ABD’nin yumuşak gücü olarak nitelendirilen kuruluşların çalışmalarını da desteklemiştir (Buğra, 2012).

CENTCOM’dan AFRICOM’un bünyesine alınmasıyla birlikte CJTF-HOA’nın mevcudu artırılarak 2 bin-2 bin 500 asker ve sivil personele çıkarılmıştır. Her ne kadar CENTCOM, Afrika Boynuzu sularında “deniz haydutluğuna karşı” birincil sorumluluğunu elinde tutsa da, AFRICOM bünyesindeki bölgesel CFTF-HOA kuvveti, ABD’nin bölgede görev yapacak “mavi su” donanmasına karadan destek sağlayacak kritik bir rolü sahiplenmiştir (Ploch, 2007). Günümüzde CJTF-HOA, bu görevlerini, 4 bin 500 ABD askerini (2 bini deniz piyade) barındıran Camp Lemmonier Deniz Üssü’nden başka Cibuti’de çöl bölgesinde bulunan Chabelley Hava Üssü’nü kullanarak yapmaktadır. ABD’nin Camp Lemmonier Deniz Üssü, 2017’den sonra bir İngiliz bölüğüne de ev sahipliği yapmaya başlamıştır. ABD, 2011’den sonra, Yemen ve Somali üzerinde, süreklilikle icra ettiği, MQ-1 Predator ve MQ-9 Reaper Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) uçuş hareketleri için Chabelley Hava Üssü’nü kullanmaktadır (Cabestan, 2019).

Diğer taraftan, ABD’nin askerî varlığı, Batı sömürgeciliğinin taze izlerini taşıyan Afrika’nın pek çok yerinde işgal olarak algılandığından, Afrika’daki çok sayıda ABD üssünün varlığına rağmen, hiçbir Afrika devleti, AFRICOM karargâhına ev sahipliğini kabul etmemiştir. Bu nedenle, AFRICOM’un karargâhı, Almanya’nın Stuttgart kentinde kalmıştır. Bu durum da merkezi Afrika’da bulunmayan bir Afrika komutanlığı gibi bir ironiyi ortaya çıkarmıştır (Yüksel, 2016).

Son dönemde, Etiyopya ile Cibuti’deki ekonomik yatırımlarının cazibesini kullanan Çin’in, Cibuti’de askerî varlık kazanması; ABD’yi Çin ile ekonomik rekabete zorlamıştır. 1.55 milyar dolara mal olan ve 550 km uzunluğundaki Afrika Boynuzu (Cibuti-Etiyopya) Yakıt Boru Hattı, bu rekabetin ürünü niteliğindeki bir ABD yatırımdır. Cibuti’nin Damerjog Limanı’ndan Etiyopya’nın ortasında bulunan Awash’a inşa edilmiş 950.000 varil kapasiteli depolama tesisine uzanan 20 inç çapındaki Afrika Boynuzu Boru Hattı, günde 240

Dünya haritasında AFRICOM ve CENTCOM'un yeri (Fotoğraf: USNI, 2013).

bin varil transfer etme yeteneğindedir. 2018'de tamamlanan bu boru hattı ile ABD, Afrika'dan veya Ortadoğudan aldığı rafine edilmiş motorin, benzin ve jet yakıtını Etiyopya'ya ulaştırmaktadır (VOA, 2015; Ecofin Agency, 2015; Sudan Tribune, 2015; CGTN Africa, 2023).

2015'te başlayan Yemen İç Savaşı'nın Kızıldeniz'e taşması, Cibuti'deki emperyalist üslerdeki SİHA veya savaş uçağı desteğine sahip Batı'nın Kızıldeniz'e daha sıkı yerleşmesinin ve bunu amaçlayan güç gösterilerinin bahanesi olmuştur. Örnek vermek gerekirse; 1 Ekim 2016'da BAE'ne ait Swift-1 isimli, yüksek süratli bir hibrit katamaran tipi askerî kargo gemisinin, Husilerin karadan attıkları bir C-802 füzesi ile hasar görmesi, bölgedeki ABD savaş gemilerini de benzer saldırılara uğrama beklentisine sokmuştur. Nitekim, 10 Ekim 2016'da USS Mason adlı ABD destroyeri ile USS Ponce adlı ABD amfibi gemisi, Bab-el Mandeb

Boğazı'nı geçerken Yemen kıyılarından gökyüzüne fırlatılan iki cismi, şüpheli güdümlü mermi taarruzu olarak değerlendirmiştir. Hızlı reaksiyon gösteren USS Mason, havadaki cisimlere yönelik 2 adet Standard Missile-2 (SM-2) ve 1 adet de Evolved Seasparrow Missile (ESSM) hava savunma füzesi fırlatmış; pasif tedbir olarak da Nulka dekoyslarını kullanmıştır. Husiler, USS Mason ve USS Ponce'a saldırı iddialarını, Saba Haber Ajansı üzerinden reddetmiştir (Lagrone, 2016; Vaughan, 2016). Yemen semalarında görünüp kaybolan 2 adet cismin, gemisavar füze olup olmadığı, Husiler tarafından atılmış olup olmadığı, ABD gemilerini mi hedef aldığı, USS Mason tarafından atılan SAM'larla düşürülüp düşürülmedikleri gibi bilgiler mevcut değildir. Ama askerî kaynaklarının varsayımsal bilgilerini ve reaksiyonlarını, dünya kamuoyu ile paylaşan ABD Hükümeti, Husilerin ABD savaş gemilerine saldırdıkları algısına yol açmıştır.

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında Japon Varlığı

2009'dan itibaren, Somali sularında ve Yemen Denizi'nde sürekli olarak deniz kuvveti bulunduran Japonya, Cibuti'de 600 askerinin barındığı lojistik üssüne, 2016'da, savaş uçaklarının da inş-kalkışına uygun bir pist inşa etmiştir (Pajon, 2017).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında İsrail Varlığı

İsrail'in 2012'den beri, Eritre'deki Dahlak Takımadaları'nda ve Massawa'da bazı küçük deniz birliklerinin konuşlu olduğu; hatta, yine Eritre'deki Mount Soira (Amba Sawara) Dağı'nda İran'ın Kızıldeniz'deki faaliyetlerini izlemek üzere bir istihbarat tesisinin olduğu iddia edilmektedir. Nitekim, 2017'de bir Husi sözcüsü tarafından, Eritre'deki İsrail hedeflerinin vurulabileceği ifade edilmiştir (Melvin, 2019).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında Çin Varlığı

Son dönemde ABD'nin üstünlüğünü sarsmaya başlayan Çin'in küresel rekabette tercih ettiği barışçı politikaları (Yüksel, 2016);

- Karşılıklı olarak egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı,
- Karşılıklı saldırmazlık,
- Birbirlerinin iç işlerine karışmama,
- Eşitlik,
- Karşılıklı yarar ilkelerine dayanmaktadır.

Bu barışçı politikalar, Çin'in Afrika'da Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) yatırımlarını kolaylaştırmıştır. 2019'da Center for Strategic and International Studies'in yapmış olduğu bir çalışmaya göre; 172

Sahraaltı Afrika limanı arasında; inşa edilen, işletilen ve planlanan en az 46 mevcut liman projesinde yer alan Çin, bunlardan 41'inin inşa, 27'sinin finansmanını sağlama ve 11'inin işletme (kontrolü) hakkına sahip olmuştur (CSIS, 2014). Özetlersek, Sahraaltı Afrika liman yatırımları Çin'in bölgede ticari üstünlük kurmasının temel yollarından biri hâline gelmiştir. Bu durumun, Çin Halk Kurtuluş Ordusu Donanması'na (People's Liberation Army Navy-PLAN) gelecekte lojistik gereksinimlerinin karşılanması bakımından Çin'e stratejik bir derinlik kazandırdığına inanılmaktadır (CSIS, 2014; Devermont, Cheatham, & Chiang, 2019).

2003'te Demokratik Kongo'daki BM barışı koruma kuvveti görevlerine katılım sağlayarak Afrika'da ilk defa askerî varlık gösteren (Cabestan, 2019) Çin, son 20 yılda Etiyopya ile ticari ilişkilerini artırmıştır. Aradaki bu ekonomik ilişkiden, Etiyopya'nın denize çıkış kapısını oluşturan Cibuti de yararlanmıştır. Nitekim, Fransa'nın 1890'da inşa etmiş olduğu Cibuti-Addis Ababa demiryolu, 3.95 milyar dolarlık (Downs, 2017) bir proje çerçevesinde, 2011-2017 arasında China Railway Group Ltd. ve China Civil Engineering Construction Corporation adlı Çin firmaları tarafından yenilenmiş ve Ocak 2018 ayında kullanıma açılmıştır. Her bir seferde 3 bin 500 ton taşıma kapasitesine (eskisine göre 7 kat fazla) ulaştırılan demir yolu hattı, 752.7 km uzunluğu ile Addis Ababa ile Doraleh Limanı arasındaki seyahat süresini 3 günden 12 saate indirmiş; ayrıca yük taşıma maliyetini de 3'te bir oranında düşürmüştür (Çelik, 2023).

Bu büyük ölçekli ulaştırma altyapısının tamamlanmasından sonra Çin, Cibuti'de 340 milyon dolarlık Doraleh Limanı (Downs, 2017); 320 milyon dolarlık Etiyopya-Cibuti arasına günlük 100 bin m3 kapasiteli tatlı su boru hattı; 64 milyon dolarlık Ghoubet Limanı ve 30 milyon dolarlık Cibuti Uluslararası Serbest Ticaret Bölgesi ile yatırım serisine devam etmiştir (Downs, 2017).

2008'den itibaren Çin, toplam ithalatının %40'ının geçtiği Yemen Denizi'nde deniz haydutluğu ile mücadele harekâtları yapmaya başlamış ve 2017'ye değin bu amaçla gönderdiği savaş gemilerini bölgedeki sivil limanlardan desteklemeye çalışmıştır (Cabestan, 2019). Bu güç görevlerinde bazı Çin savaş gemilerinin, 124 gün boyunca liman yapamadıkları iddia edilmiştir (People's Daily, 2013). 2009-2013 arasında, Çin savaş gemileri, Cibuti'de en az 23 liman ziyareti gerçekleştirmiştir (Downs, 2017). Bu dönemde, Çin ve Cibuti'nin ekonomik ilişkileri tırmanışına devam ederken, askeri nitelik de kazanmaya başlamıştır. Nitekim, Çin'in 2014'te Cibuti ile imzaladığı

güvenlik ve savunma anlaşması, ABD tarafından şiddetle protesto edilmiştir. 2015'te Çin ile Cibuti, "Kuşak ve Yol İnisiyatifi"nin parçası niteliğinde olan ve 9.8 milyar dolar değerindeki 14 mega proje için anlaşma imzalamışlardır (Edens, 2015).

Bu dönemde Çin, 2011'de 36 bin Çin vatandaşını Libya'dan tahliye etmek zorunda kaldığını örnek göstererek Afrika'da bulunan yüz binlerce Çinli'yi gerektiğinde tahliye edebilmek için deniz üssü ihtiyacını sıklıkla dile getirmiştir (Cabestan, 2019). Nitekim, Çin'in Mart-Nisan 2015 aylarında Yemen'den 900 Çin vatandaşını tahliye ederken, Cibuti'deki sivil limanlardan yararlanmak zorunda kalması (Zhen, 2016), onun bu tezini doğrulamıştır.

Yemen'deki Çinlilerin Cibuti'ye Tahliyeleri (Fotoğraf: People's Daily, 2019).

Kasım 2015'te Çin, Yemen Denizi ve Somali sularında ticaret gemilerine refakat ve BM barışı koruma/insani yardım/tahliye görevlerini desteklemek amacıyla bir lojistik tesis kurma kararını açıklamıştır (Cabestan, 2019; Jacobs & Perlez, 2017). Çin Hükûmeti, bir askerî alan olduğunu perdelemeye çalışsa da bu tesis, her bakımdan askerî üs özelliklerini taşımaktadır.

Çin ile Cibuti arasında imzalanan 10 yıllık leasing antlaşması çerçevesinde (Wong, 2015), Ağustos 2017'de hizmete giren Çin Cibuti Deniz Üssü'nün asker mevcudu 2 bin civarındadır (Cabestan, 2019). Batı medyasındaki bazı kaynaklara göre Çin, Cibuti'deki üssünü 10 bin asker barındırabilecek şekilde inşa etmiştir (Winsor, 2016; Dube, 2016; Cabestan, 2019).

Doraleh Çok Amaçlı Limanı ile birlikte inşa maliyeti 590 milyon doları bulan Çin Cibuti Deniz Üssü'nün yanı başındaki çok amaçlı limanda bulunan 6 rıhtımdan (Zhen, 2016) biri Çin savaş gemileri için tahsis edilmiştir. Anılan rıhtım, uçak gemileri ve Tip 071 Yushao-sınıfı doklu amfibi çıkarma gemileri

(LPD) dışındaki tüm Çin savaş gemilerinin kullanımına uygundur (Downs, 2017).

Doraleh Çok Amaçlı Limanı'nın batı komşusu olan Çin Cibuti Deniz Üssü, Camp Lemonnier'deki ABD Üssü'nden 8 mil uzaktadır. 36 hektarlık bir alana yayılmış durumdaki Çin Cibuti Deniz Üssü'nde 4 katlı lojistik depolardan başka, helikopter pisti, hangar ve bakım tesislerinin yer aldığı bir heliped bulunmaktadır. Hastane ve spor tesislerinin de yer aldığı Çin Üssü'nün etrafı, 8 metre yüksekliğinde güvenlik duvarı ve devriye yolları ile çevrilmiştir (Bhat, 2017). Helikopter pisti, dron iniş-kalkışına uygun olmakla birlikte Çin Üssü'nün en büyük dezavantajı, uçak kalkışına uygun bir pistinin bulunmamasıdır. Çin Cibuti Deniz Üssü, Camp Lemonnier'deki ABD Üssü'ne göre 5 kat daha küçüktür (Cabestan, 2019).

2017'de Çin Cibuti Deniz Üssü'nün açıldığı tarihten itibaren Çin askerî birliklerinin, üssün güvenliğini sağlamaya yönelik olarak ağır silahlarla düzenli atış eğitimleri yaptıkları gözlemlenmektedir (Zhao, 2017).

1.Çin Cibuti Deniz Üssü, 2.Doraleh Çok Amaçlı Limanı ve 3.Doraleh Konteyner Terminali'nin Yerlerini Gösteren Uydur Haritası (Fotoğraf: BRIQ , 2024).

Cibuti'deki ABD birlikleri, lojistik gereksinimlerini, Çin Cibuti Deniz Üssü'nün yakınında bulunan Doraleh Konteyner Terminali üzerinden karşılamaktadır. Camp Lemonnier'deki ABD Üssü için ilave güvenlik problemi anlamına gelen bu durum, ABD için rahatsız edicidir (U.S.-China Economic and Security Review Commission, 2020).

Cibuti'de, 1.5 saatlik yürüyüş mesafesindeki üsleri nedeniyle, Çin-ABD gerginlikleri, artış eğilimindedir. Örneğin; ABD, "Çin Cibuti Deniz Üssü'nden ABD savaş uçaklarına yönelik 10 ayrı lazer saldırısı yapıldığı, bu saldırılar sonrasında 2 ABD pilotunun gözlerinden ciddi seviyede yaralandıkları" iddia edilmiştir (Dahir, 2018). Bu tür "iddia düzeyinde" kalan gerginliklerin yanı sıra, ABD Hükümeti, Afrika'nın güney sularında icra edilen Güney Afrika, Çin ve Rus Donanmaları ile Hint Okyanusu'nda icra edilen İran, Rus ve Çin Donanmalarının çok uluslu tatbikatlarını yakından takip etmektedir. ABD Kongresi'ne sunulan raporlara göre, ortak askerî faaliyetleri sırasında Çin, Rus savaş gemilerine Cibuti'deki üssünü kullandırmaktadır (Shainn, 2020).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında Rus Varlığı

Kızıldeniz'deki etkinliğini artırma çabası içine giren Rusya, 2009'dan beri Bab-el Mandeb Boğazı civarında üslenme arayışı içindedir (Ramani, 2018). Rusya-Ukrayna gerilimlerinin başladığı dönemde, uluslararası alanda siyasi dayanak arayan Rusya'nın, Afrika'daki görünürlüğü artmaya başlamış ve 2015-2019 döneminde Rusya, Afrikalı ülkelerle 19 askerî işbirliği anlaşması imzalanmıştır (TASAM Afrika Enstitüsü, 2022). Moskova yönetimi tarafından resmen kabul edilmemişse de Wagner Grubu'ndan paralı Rus askerleri; Libya, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Madagaskar ve Mozambik'ten başka Kızıldeniz'e kıyısı bulunan Sudan'da

konuşludur (Siegle, 2021; Lindén, 2023).

RF Deniz Kuvvetleri'nin eski komutanlarından (E) Amiral Feliks Gromov'un Ağustos 2017 ayında yaptığı açıklamaya göre, Rusya'nın Yemen Denizi'nde bir deniz üssü gereksinimi, yaşamsal düzeye ulaşmıştır. Nitekim, konu üzerine yoğun çalışmalar yürütmüş olan Moskova'daki Doğu Çalışmalar Enstitüsü (Institute of Oriental Studies), ideal bir Rus deniz üssü olarak Yemen'in Socotra Adası'nı önermiştir. Rusya'nın bu konuda Güney Yemende ki el-Hadi Yönetimi ile görüşmeleri devam etmektedir. Benzer şekilde, Kızıldeniz'deki tarım ürünleri ve maden ticaretini kolaylaştırmak isteyen Rusya'nın, Eylül 2018 ayından itibaren Eritre'de lojistik merkezin yanı sıra Yemen Denizi'ndeki Somaliland'ın önemli ticaret limanı Berberada deniz üssü açmak için yoğun temaslar yürütmektedir (Ramani, 2018; Tesfa News, 2018).

Mayıs 2019'dan itibaren Sudan Hükümeti ile görüşmeler yapan Rusya, Kasım-Aralık 2020'de, Sudan ile bir askerî işbirliği anlaşması imzalamayı başarmıştır. Bu anlaşma, Rusya'ya Sudan Limanı'nda "lojistik ikmal noktası" ile 300 Rus asker ve sivil personelinin işleteceği bir askerî tesis kurup 25 yıl süre ile işletme, yani savaş gemilerinin kısa süreli barınması için Kızıldeniz'de üslenme kolaylığı sağlamış (Kollakowski, 2022); ancak, bu anlaşma, Nisan 2021'de iptal edilmiştir (Saballa, 2021). Askerî işbirliği anlaşmasının yeniden yürürlüğe konulması konusunda Sudan ile Rusya arasında görüşmelere devam edilmektedir (Reuters, 2022).

Son yıllarda, Rusya'nın Kızıldeniz sularındaki Sudan, Mısır ve Eritre'den başka, Orta Afrika Cumhuriyeti, Madagaskar ve Mozambik gibi Afrika ülkelerinde de daimî askerî üs arayışları, dünya kamuoyunun yakından takip ettiği konular arasındadır (Ersozoglul, 2021; Lindén, 2023; Nia, 2020).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında Suudi Arabistan Varlığı

Suudi Arabistan'ın öncülüğünde ve bazı Arap ülkele-
rinin katılımıyla oluşturulan koalisyon, 25 Mart 2015'ten
itibaren Husi-Saleh güçlerine karşı askerî harekât başlat-
mıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2014). Çok fazla tarafı
bulunan Yemen İç Savaşı nedeniyle, Kızıldeniz güneyin-
de kullanılan gemisavar füze, deniz mayını, doğaçlama
infilak aygıtı (denizel el yapımı patlayıcı düzenek-EYPD)
(Kozanhan, 2020) gibi silahların Yemen'deki harekâta ka-
tılan savaş gemileri ile birlikte az sayıda ticaret gemisini de
etkilemiştir. Özellikle Husilerin, Suudi Arabistan savaş/ti-
caret gemilerine drone, bot ve patlayıcı düzeneklerle (özel-
likle 2017-2018'de) gerçekleştirdikleri saldırılar, dünya
kamuoyunun ana gündemini işgal etmiştir (Kalay, 2023).

Yemen'in Al-Hudaydah Limanı açıklarında, 30 Ocak
2017'de gerçekleştirilen bir saldırıda, Husilerin kullandığı
insansız bomba yüklü süratli bir botun, Suudi Al-Madi-
nah (RSN 702) fırkateynine helikopter platformu hiza-
sından çarpması sonucunda, gemide görevli Suudi asker-
lerinden 2'si ölmüş ve 3'ü yaralanmıştır. Yapılan Suudi
Arabistan açıklamalarında; saldırı için 2 adet uzaktan ko-
mutalı bomba yüklü süratli botun kullanıldığı, bunlardan
2'sinin Al-Madinah tarafından tespit edilip sakinme yapı-
labildiği ancak, üçüncü botun gemiye çarptığı belirtilmiş-
tir (Lagrone, 2017; BBC, 2017; RSN AL Madinah, 2017).

Bu olaydan aylar sonra 2017'de, Suudi Arabistan, Ci-
buti'de askerî üs açan devletler arasına katılmıştır (Downs,
2017; Cabestan, 2019; Al-Abyadh, 2017). Cibuti'deki Suu-
di askerinin sayısı ve işlevi, hâlen gizemini korumaktadır.

2018-2019 döneminde Kızıldeniz'de Suudi Arabis-
tan'ın Mısır ile yakın bir askerî işbirliğine girdiği; nite-
lim, Aralık 2018 ayında, Kızıldeniz'de birlikte "The Red
Wave" Tatbikatı'nı icra ettikleri görülmüştür. 14 Eylül
2019'da Basra Körfezi'ndeki 2 Suudi petrol tesisine ya-
pılan dron saldırısı ile birlikte Mısır, Suudi Arabistan,
Ürdün, Sudan, Cibuti, Yemen ve Somali Silahlı Kuvvet-
leri tarafından Kızıldeniz'in Cidde sularında her yıl tek-

rarlanmasına karar verilen (Muhammed, 2019; Khan,
2019) ve düzenli hâle getirilen "The Red Wave" serisi
birleşik tatbikatlarının 5'inci Haziran 2022 ayı içinde
yapılmıştır (Arab News, 2022).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında BAE Varlığı

Yemen'deki askerî harekâtlarını desteklemek amacıy-
la, Eritre ve Somaliland'da asker bulunduran BAE'nin
(Cabestan, 2019), bir deniz üssü kurmak için 2015'de
Cibuti'ye yaptığı talep, geri çevirmiştir (Meester & Lan-
franchi, 2021; Chegraoui, Lyammouri, & Skah, 2021).
BAE'nin -son günlerde askerî faaliyetleri daralmakla bir-
likte- Eritre'de Nisan 2015'ten itibaren Yemen'deki Husi-
lere karşı kullandığı ve 30 yılına kiraladığı olduğu As-
sab'daki arazisinde bir deniz ve hava üssü bulunmaktadır.
Eritre'deki Assab, Yemen ve BAE askerlerinden başka, 10
bin Sudanlı savaşçının Yemen'e intikalleri için ulaştırma
terminali olarak kullanılmıştır. Assab Üssü'nün Libya'da
Hafter'e askerî malzeme nakliyatında kullanıldığı da id-
dia edilmektedir (Taşkömür, 2023; Alexandre, 2020).

Bab el-Mandeb Boğazı Civarındaki Afrika Kıyılarında Türkiye Varlığı

2002'de Afrika'da yalnızca 12 büyükelçiliği bulunan
Türkiye, "Afrika Açılım Politikası" uygulayarak bu sayıyı,
20 yılda 44'e çıkarmıştır. Günümüzde Afrika'da Fransadan
sonra en fazla büyükelçiliğe sahip devlet, Türkiye'dir. Ben-
zer şekilde, 2008'de Afrika devletlerinin Ankaradaki bü-
yükelçilik sayısı yalnızca 10 iken, bu sayı günümüzde, 37
olmuştur. Hızlı girdiği Afrika'da, yükselişine devam eden
Türkiye, Somali'ye 2011'de; Eritre ve Cibuti'ye ise 2013'te
büyükelçilik açtıktan sonra, "Afrika Ortaklık Politikası"
ile hareket etmeye başlamıştır. Afrika'nın terör, iç savaş,
darbe, toplumsal ve insani krizler, siyasi kaoslar, iklim de-
ğişikliğinden kaynaklanan güvenlik tehditlerini yakından
takip eden Türkiye, deneyimlerini paylaştığı Afrika'da

“Afrikalı çözüm” taraftarı olarak sempati toplamıştır (TASAM Afrika Enstitüsü, 2022).

2 fırkateyn, 1 korvet ve 1 akaryakıt ikmal gemisinden oluşan Barbaros Türk Deniz Görev Grubu'nun (TDGG), 14 Mart 2014'te Gölçük'ten yola çıkarak başladığı, 102 günlük yolculuğunda, 24 Afrika ülkesinde liman ziyareti yapmış olması, Türkiye-Afrika ilişkilerini pekiştirmiştir (Mavi Vatan, 2023).

20 yıllık ABD yaptırımları ile ekonomik zorluğa düşen ve Güney Sudan'ın 2011'de bağımsızlığını ilan etmesiyle petrol gelirlerinin %70'inden fazlasını kaybeden Ömer el-Beşir yönetimindeki Sudan, 2014'ten sonra Türkiye ile yakınlaşmıştır.

Türkiye'nin Afrika sularından Kızıldeniz'i ve Yemen Denizi'ni kullanımı, yüksek seviyededir. Öyle ki, 2019 rakamlarına göre, Süveyş Kanalı'nda kuzey/güney yönlü taşınan yükün %5.3'ü Türkiye'nin ithalat/ihracat malları olmakla birlikte, Türkiye, Süveyş Kanalı'nı kullanan ülkeler arasında (Mavi Vatan, 2023; Suez Canal Authority, 2019);

- Güney yönlü petrol ürünlerinde 5'inci,
- Güney yönlü cevher ve metalde 7'nci,
- Güney yönlü gübrede 4'üncü,
- Güney yönlü işlenmiş metalde 1'inci,
- Kuzey yönlü petrol ürünlerinde 3'üncü,
- Kuzey yönlü LNG'de 5'inci,
- Kuzey yönlü kimyasallarda 4'üncü,
- Kuzey yönlü işlenmiş metalde 2'nci,
- Kuzey yönlü bitkisel yağda 4'üncü,
- Kuzey yönlü kömürde 1'inci,
- Kuzey yönlü gübrede 2'nci sıradadır.

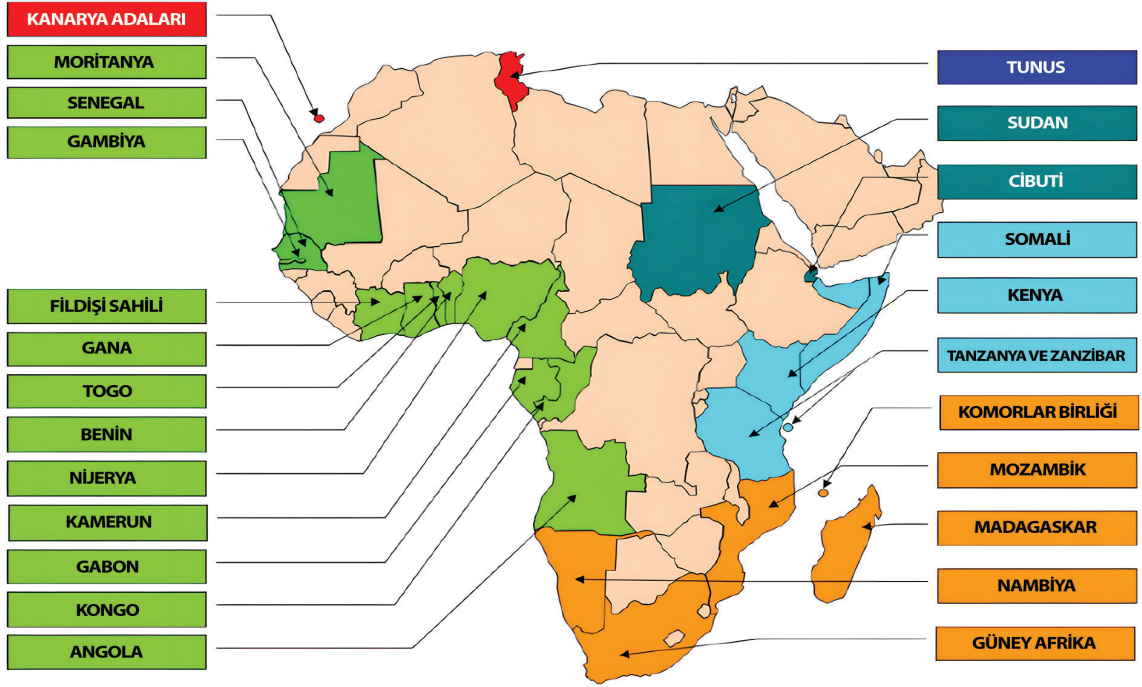
Bu istatistiklere göre Türkiye, Kızıldeniz'in üst sıra kullanıcıları arasındadır. Görüldüğü üzere, Afro-Asya eklemindeki su yollarına yaşamsal bağımlılığı olan Türkiye, Batı emperyalizminin askerî olarak yıkıldığı Kızıldeniz ve

Yemen Denizi'nde askerî varlık göstermek zorundadır.

2017'den itibaren Somali Türk Görev Kuvveti, Somali Silahlı Kuvvetleri'ne eğitim desteği vermek amacıyla Mogadişu'da üslenmişse de (Al-Jazeera, 2017), Mogadişu ile Bab el-Mandeb arasındaki mesafe, denizden bin 400 deniz mili kadardır. Asıl gereksinim duyduğu Bab el-Mandeb Boğazı'na yakın üslenme çabasına giren Türkiye'nin, Cibuti'de bir askerî üs için arazi temin ettiği haberi duyulmuştur (Erandaç, 2018). Bahsi geçen haberdeki üs arazisinin, 10 Aralık 2014'te imzalanan bir anlaşmayla Türkiye'ye “Özel Ekonomik Bölge” kurmak üzere 99 yıllığına tahsis edilmiş 500 hektarlık arazi olup olmadığı belirsizdir (DEİK, 2023).

20 yıllık ABD yaptırımları ile ekonomik zorluğa düşen ve Güney Sudan'ın 2011'de bağımsızlığını ilan etmesiyle petrol gelirlerinin %70'inden fazlasını kaybeden Ömer el-Beşir yönetimindeki Sudan, 2014'ten sonra Türkiye ile yakınlaşmıştır (Mashamoun, 2022). Bu olumlu atmosfer içinde, 29 Aralık 2017'de, Türkiye ile Sudan arasında, Sevakin (Suakin) Adası'nın 99 yıllığına 650 milyon dolara kiralanması ve ikili ticaret hacminin yıllık 10 milyar dolara çıkarılması taahhüdü dâhil 22 anlaşma imzalanmıştır (VOA, 2017; Kaya, 2021). Türkiye, Sevakin (Suakin) Adası'ndaki yıkılmış eski bir Osmanlı limanını yeniden hayata döndürmek (Cagap-tay, 2019), adayı bir kültür ve turizm merkezi hâline getirmek amacıyla restore etmek istediğini (Habertürk, 2018' Arpa, 2019) iddia etmişse de bu bildirim; Mısır, BAE ve Suudi Arabistan tarafından inandırıcı bulunmamıştır (Mashamoun, 2022; ASSAM, 2022; ASSAM, 2022). Türk ve Mısır basınında, 2018'de yayınlanan bazı haberlere göre Türkiye, Sevakin (Suakin) Adası'na inşa etmeyi planladığı askerî üssün inşasını 2020'ye kadar tamamlamak; ilaveten Sevakin (Suakin) Limanı'nın da yenilenmesi amacıyla 4 milyar dolarlık dev bir yatırım yapmak için Sudan ile anlaşmıştı (Mourad, 2018). Bu tür haberler, Kızıldeniz'de refleksif bir şekilde Türkiye'ye karşıtı Suudi Arabistan, BAE ve Mısır ekseninin oluşmasını tetiklemiştir (İnanç, 2023).

Şekil 3. Barbaros TDGG'nin 2014'te Liman Ziyareti Yaptığı 24 Afrika Ülkesi

Barbaros TDGG 102 günde tüm kıtayı dolaşmıştır (Şekil: Bilgen, 2023).

2019'da Sudan Devlet Başkanı Yardımcısı İbrahim es Senusi, "Türkiye'nin adaya askeri üs kurmayacağını, ancak Kızıldeniz'de konuşlu pek çok yabancı askeri üsse tepki göstermeyenlerin bu anlaşmaya gösterdiği tepkiyi anlamakta zorlandığını" belirtmiştir (Bağ, 2019). Sudan Dışişleri Bakanı İbrahim Ghandour ise, Türkiye'nin adada ilk olarak askeri ve ticari gemilerin tamir ve bakımlarının yapılması planlanan bir liman inşa edeceğini söylemiştir (Kaya, 2021).

Sudan'da Ömer el-Beşir Yönetimi'nin 2019'da devrilmesinin ardından görevi devralan geçiş hükümeti, Sevakin (Suakin) Adası'nı Türkiye'ye kiralayan sözleşmeyi feshetmiştir (Sofos, 2022). 2019'da oluşturulan Sudan Askeri Geçiş Konseyi Başkanı Abdulfettah el-Burhan'ın sosyal medyadan Sevakin (Suakin) Adası'nın 99 yılına Türkiye'ye tahsis edilmesine karşı olduğunu ve iptali için çalışacağını açıklaması ile konu, tekrar gündem olmuştur. Tartışmaların artması üzerine, eski Sudan

Uluslararası İlişkiler Bakanı İdris Süleyman söz konusu anlaşmanın yasalara uygun olarak devletler düzeyinde imza edildiğini ve değişimin mümkün olmadığını savunmuştur (Kaya, 2021). Bu tartışmalara rağmen, Türkiye'nin Sudan ile yakaladığı ivme düşmemiş (Mashmoun, 2022), Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay ile Sudan Egemenlik Konseyi Başkan Yardımcısı General Muhammed Hamdan Dagalo arasında gerçekleştirilen ikili görüşmede, Ömer el-Beşir döneminde iki ülke arasında imzalanan anlaşmaların yürürlükte kalacağı belirtilmiştir. Dahası, Türkiye'nin Sudan ile Etiyopya arasında devam eden problemde ara buluculuk rolünü üstlenebileceği de ifade edilmiştir (Orakçı, 2021). Son olarak, Ağustos 2021 ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan, Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Abdel Fattah al-Burhan ile bir dizi anlaşma imzalamak ve işbirliğini yeniden başlatmak için bir araya gelmiştir (Sofos, 2022).

Sonuç

1984'te, Kızıldenizde, kimin döktüğü meçhul dip mayınlarının, yaklaşık 1 ay süre ile az sayıda ticaret gemisine hafif hasar vermesi; 2000'li yılların başında balık kaynaklarının çalınmasına ve deniz ekosistemlerinin kirletilmesine dayanamayıp cinnet geçiren yoksul Somalili balıkçıların deniz haydutluğuna girişmeleri; sonrasında bölgedeki deniz haydutluğunun terör örgütleri için kârlı bir finans sektörüne dönüşmesi; 2016'dan itibaren ise Husilerin yaşam mücadelesinin Kızıldeniz'e taşması gibi olaylara, yazıda dikkat çekilmiştir.

Farklı zamanlarda gerçekleşen ve özneleri farklı olan bu olayların dikkatlerden kaçırılmak istenen 2 ortak özelliği bulunmaktadır. Birincisi, bu olayların hiçbiri sanıldığı gibi aksine Kızıldeniz trafiğini durduracak veya yavaşlatacak nitelikte olmamasıdır. İkincisi, buna rağmen, tersine bir algı yaratan Batı emperyalizminin, bu olayları, Afro-Asya eklemeni oluşturan Kızıldeniz, Bab el-Mandeb Boğazı ve Yemen Denizi'nin kontrolünü elde etmek veya sağlamlaştırmak için bahane olarak kullanmış olmasıdır. Afrika ve Asya'nın ortak güç alanı niteliğindeki Afro-Asya eklemeni jeopolitik gücü, yüzyıllardır ne Afrika'nın ne de Asya'nındır. Afrika ve Asya, bu yarı kapalı deniz ve çevresinden emperyalizmi uzaklaştırmak zorundadır.

I. ve II. Dünya Savaşlarında, ABD haricindeki emperyalistlerin yurtları savaş alanı olduklarından harabeye dönmüş idi. Yakın dönemde, çok kutupluluğa geçiş, hatta sert güç kaymalarını beklentisi hâkim olduğundan, "yakın gelecekteki savaş, güç mücadelesine gireceklerin vatanlarında ve vatanlarının etrafındaki denizlerde mi olacak?" sorusu akla gelmektedir. Küresel/kıtasal/bölgesel güç merkezlerinin, daha önceki dünya savaşlarından farklı olarak bu defa aralarındaki güç mücadelelerini kendi topraklarından ve kendi yaşam alanlarından uzak coğrafyalarda vermek istemeleri akla yakın durmaktadır. Dünya düzenini değiştirmeyi amaçlayan kanlı, -ama hibrit (melez) niteliği ağır basan- bir dünya savaşı için en uygun -yani, feda edilebilir- coğrafya olarak, Afrika kıtasının seçilmiş olma-

sı olasıdır. Böylesi bir senaryo, Afrika için yeni bir yıkım anlamına gelecektir. Yüzyıllardır öz jeopolitik gücünün farkına varamamış olan Afrikalıların, jeopolitik gerilimin hızla arttığı bu dönemde, denizleri arasında işlek ve daralan su yolu olması bakımından Kızıldeniz'e jeopolitik can simidi olarak sarılmak zorundadır. Daha önceki dünya savaşlarında, şans eseri, birincil bir mücadele alanına dönüşmeyen Kızıldeniz, olası bir III. Dünya Savaşı'nın tam ortasında yer alabilir. Bunu önlemek için sorumluluklarının henüz farkına varmamış durumdaki Mısır, Sudan, Eritre, Cibuti ve Somali, -daha fazla gecikmeden- Afro-Asya eklemesindeki emperyalist askerî varlığını sonlandıracak politika arayışı içine girmelidir. 🌸

Kaynakça

- African Union. (2012). 2050 Africa's Integrated Maritime Strategy. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus95.pdf> adresinden alındı.
- Al-Abyadh, S. (2017). Djibouti's Defense Minister to Asharq Al-Awsat: We Welcome Saudi Military Base. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://english.aawsat.com/home/article/1097176/djibouti%E2%80%99s-defense-minister-asharq-al-awsat-we-welcome-saudi-military-base> adresinden alındı.
- Al-Jazeera. (2017). Turkey sets up largest overseas army base in Somalia. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/1/turkey-sets-up-largest-overseas-army-base-in-somalia> adresinden alındı.
- Alexandre, A. M. G. (2020). A Geopolitical Analysis of The Horn Of Africa (Uma Análise Geopolítica do Corno de África). Revista de Ciências Militares, 8(1), 45–72.
- Altınbaş, D. (2011). İnsanlığa Karşı Suçlar ve Yeni Sömürgecilik [Review of İnsanlığa Karşı Suçlar ve Yeni Sömürgecilik]. Uluslararası Suçlar ve Tarih, 1(12), 34–76.
- Anadolu Ajansı. (2023). US Navy exchanges fire with Houthis in 4 boats, sinking and killing all aboard 3 of them: CENTCOM. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/americas/us-shoots-down-2-anti-ship-ballistic-missiles-fired-by-houthi-group-in-red-sea-centcom/3096593> adresinden alındı.
- Arab News. (2022). Saudi Arabia's Red Wave 5 joint naval drill wraps up. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.arabnews.com/node/2096311/saudi-arabia> adresinden alındı.
- Arpa, E. (2019). Körfez medyasında "Sevakin" yalanları. Anadolu Ajansı. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/korfez-medyasinda-sevakin-yanlanlari/1465126> adresinden alındı.
- ASSAM. (2022). Türkiye'nin Asker Bulundurduğu Ülkeler; Milli Savunma ve Proaktif Bağımsız Dış Politikası. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/korfez-medyasinda-sevakin-yanlanlari/1465126> adresinden alındı.
- Aydın, H. (2019). Uluslararası Aktörlerin Afrika Zirveleri Nasıl Okunmalı?. AFAM - Afrika Araştırmacıları Derneği. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://afam.org.tr/uluslararasi-aktorerleri-afrika-zirveleri-nasil-okunmalı> adresinden alındı.
- Bag, M. (2019). Türkiye'nin Sudan'la yaptığı anlaşmalar ve Sevakin Adası'nın önemi. Euronews. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/04/11/turkiyenin-askeri-darbye-yonetimin-degistigi-sudanla-yaptigi-anlasmalar-neler-sevakin> adresinden alındı.
- BBC. (2017). Yemen conflict: Rebels in deadly attack on Saudi warship. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-38808345> adresinden alındı.
- Bekar, N. (2021). Avrupa Birliği (AB) Ülkelerinin Afrika'daki Kalkınma Programları. Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 5(1), 312–345.
- Bhat, C. V. (2017). China's mega fortress in Djibouti could be model for its bases in Pakistan. The Print. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://theprint.in/defence/china-mega-fortress-djibouti-pakistan/11031> adresinden alındı.
- Bilgen, M. E. (2023). Türk Deniz Görev Grupları. 5 Ocak 2024 tarihinde <https://mavi-vatan.net/turk-deniz-gorev-gruplari/>

- Bowman, B. (2023). Expand existing task force to protect Red Sea from Houthi attacks. *Defense News*. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.defensenews.com/opinion/2023/12/08/expand-existing-task-force-to-protect-red-sea-from-houthi-attacks> adresinden alındı.
- Buğra, S. (2012). Amerikan ulusal çıkarları ve Afrika. *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 95–119.
- Cabestan, J.-P. (2019). China's Military Base in Djibouti: A Microcosm of China's Growing Competition with the United States and New Bipolarity. *Journal of Contemporary China*, 29(125), 1–17.
- Cağaptay, S. (2019). Erdoğan's Failure on the Nile. *The Cairo Review of Global Affairs*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.thecaireview.com/essays/erdogans-failure-on-the-nile> adresinden alındı.
- CBS News. (2005). Pirates Attack Cruise Ship. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.cbsnews.com/news/pirates-attack-cruise-ship> adresinden alındı.
- CGTN Africa. (2023). Ethiopia, Djibouti Sign \$1.55 Billion Deal to Construct Pipeline. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://africa.cgtn.com/ethiopia-djibouti-sign-1-55-billion-deal-to-construct-pipeline> adresinden alındı.
- Chatham House. (2013). Maritime Security in the Gulf of Guinea. 5 Ekim 2023 tarihinde https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Africa/0312confreport_maritimsecurity.pdf adresinden alındı.
- Chegraoui, K., Lyammouri, R., & Skah, M. (2021). Emerging Powers in Africa: Key Drivers, Differing Interests, and Future Perspectives. Policy Center for the New South. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.policycenter.ma/sites/default/files/2021-01/Report%20-%20Emerging%20powers%20in%20Africa.pdf> adresinden alındı.
- Chicago Tribune. (1987). American-Owned Tanker Hit in Gulf. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1987-07-10-8702200550-story.html> adresinden alındı.
- Christ, D. B. (2009). A History of U.S.-Iranian Confrontation at Sea. The Washington Institute for Near East Policy, Washington. 1 Aralık 2023 tarihinde <https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus95.pdf> adresinden alındı.
- Combined Maritime Forces. (2010a). About Combined Maritime Forces (CMF). 1 Ocak 2024 tarihinde <https://combinedmaritimeforces.com/about> adresinden alındı.
- Combined Maritime Forces. (2010b). CTF 151: Counter-piracy. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://combinedmaritimeforces.com/ctf-151-counter-piracy> adresinden alındı.
- Conteh-Morgan, E. (2018). The United States and China: Strategic Rivalry in Africa. *Insight Turkey*, 20(1), 39–52.
- CSIS. (2019). Assessing the Risks of Chinese Investments in Sub-Saharan African Ports. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.csis.org/analysis/assessing-risks-chinese-investments-sub-saharan-african-ports> adresinden alındı.
- Çelik, M. T. (2023). Çin'in Yükselişi, Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Afrika [MA, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Çınar, M. (2022). Geçmişten Günümüze Süveyş Kanalı'nın Jeopolitiği. İKSAD Publishing House.
- Dahir, A. L. (2018). US-China tensions are escalating in Africa as lasers are pointed at US planes over Djibouti. *Quartz*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://qz.com/africa/1271069/us-says-china-pointed-laser-at-pilots-over-djibouti-base> adresinden alındı.
- DEİK. (2023). Türkiye-Cibuti İş Forumu, Cibuti'de Yapıldı. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.deik.org.tr/basin-aciklamalari-turkiye-cibuti-is-forumu-cibuti-de-yapildi> adresinden alındı.
- Devermont, J., Cheatham, A., & Chiang, C. (2019). Assessing the Risks of Chinese Investments in Sub-Saharan African Ports. CSIS. 1 Ocak 2024 tarihinde https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190604_Africa-Ports.pdf adresinden alındı.
- Downs, E. (2017). China's Military Support Facility in Djibouti: The Economic and Security Dimensions of China's First Overseas Base. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1063680.pdf> adresinden alındı.
- Dube, F. (2016). China's Experiment in Djibouti. 5 Ekim 2023 tarihinde <http://thediplomat.com/2016/10/chinas-experiment-in-djibouti> adresinden alındı.
- Ecofin Agency. (2015). \$1.55bn fuel pipeline intended for Horn of Africa. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.ecofinagency.com/transports/0110-32381-1-55bn-fuel-pipeline-intended-for-horn-of-africa> adresinden alındı.
- Edens, R. (2015). China's Naval Plans for Djibouti: A Road, a Belt, or a String of Pearls?. *The Diplomat*. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://thediplomat.com/2015/05/chinas-naval-plans-for-djibouti-a-road-a-belt-or-a-string-of-pearls> adresinden alındı.
- EMSA. (2010). The world merchant fleet in 2010. 29 Kasım 2023 tarihinde <https://www.emsa.europa.eu/publications/download/1400/472/23.html> adresinden alındı.
- Erandaç, B. (2018). Yakın Coğrafya Türkiye Üslerinin Anlam ve Önemi. *Stratejik Düşünce Enstitüsü*. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.sde.org.tr/bulent-erandac/genel-yakin-coğrafya-türkiye-uslerinin-anlam-ve-onemi-kose-yazisi-17576> adresinden alındı.
- Ersözoglu, E. (2021). Russian Military Base in Mozambique: Intent, Impact & Impediment. *Grey Dynamics*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://greydynamics.com/russian-military-base-in-mozambique-intent-impact-impediment> adresinden alındı.
- Evin, B. (2012). Uluslararası Hukuka Deniz Hayatlığı Kavramı ve Şiddet Faktörü. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 119–151.
- Federal Bureau of Investigation. (2021). Bank Crime Statistics. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.fbi.gov/file-repository/bank-crime-statistics-2021.pdf/view> adresinden alındı.
- Gambrell, J. (2023). Ships face Houthi-claimed attack in Red Sea as officials say a US warship also fires in self-defense. *AP News*. 1 Şubat 2024 tarihinde <https://apnews.com/article/red-sea-houthi-yemen-ships-attack-israel-hamas-war-gaza-strip-716770fa780160e9abed98d3c48fbd> adresinden alındı.
- Ghosh, C. (2004). Pacific Sealanes Security Institute conference on Maritime Security in Asia. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.navedu.navy.mi.th/stg/databases-tory/data/lawabout/law-aboutsea/Maritime%20Security%20Laws%20&%20Frameworks/Maritime%20Security%20in%20SEA.pdf> adresinden alındı.
- Habertürk. (2018). Ortadoğu'ya Kıbrıs'tan sonra ikinci Türk gözü "Sevakın". 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.haberturk.com/ortadogu-ya-kibris-tan-sonra-ikinci-turk-gozu-sevakin-2218837> adresinden alındı.
- Helou, A. (2024). Why Saudi Arabia and the UAE may sit out new US-led Red Sea initiative. *Breaking Defense*. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://breakingdefense.com/2024/01/why-saudi-arabia-and-the-uae-may-sit-out-new-us-led-red-sea-task-force> adresinden alındı.
- Hürriyet. (2005). Somalide korsanlar yolcu gemisine saldırdı. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/somalide-korsanlar-yolcu-gemisine-saldirdi-3486253> adresinden alındı.
- İnanç, H. (2023). Ak Parti Hükümetleri Döneminde Türk Dış Politikasının Afrika Yönelimi. In H. Çomak (Ed.), *Afrika Jeopolitiği* (pp. 109–124). Nobel Yayınları.
- Jacobs, A., & Perlez, J. (2017). U.S. Wary of Its New Neighbor in Djibouti: A Chinese Naval Base. *The New York Times*. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.nytimes.com/2017/02/25/world/africa/us-djibouti-chinese-naval-base.html?hpw&ref=world&action=click&pgtype=Homepage&module=well-region&region=bottom-well&WT.nav=bottom-well> adresinden alındı.
- Kabba, A. (2009). Somalia: Pirates or Patriots of the Sea? *The Patriotic Vanguard*. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.thepatrioticvanguard.com/somalia-pirates-or-patriots-of-the-sea> adresinden alındı.
- Kalay, E. (2023). ABD-Çin Rekabeti Kapsamında Afrika Jeopolitiği. In H. Çomak (Ed.), *Afrika Jeopolitiği* (pp. 305–316). Nobel Yayınları.
- Kaya, İ. (2021). Türkiye-Sudan İlişkileri (1998–2020). In E. İsmail (Ed.), *Dünya Siyasetinde Afrika 7* (pp. 421–454). Nobel Yayınları.
- Khan, S. (2019). Djibouti's Defense Minister to Ashraf Al-Awsat: We Welcome Saudi Military Base. *The Arab Weekly*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://theArabweekly.com/key-naval-bases-near-completion-cairo-eyes-wider-maritime-influence-region-0> adresinden alındı.
- Kırcal, L. (2022). Deniz Hayatlığı (Korsanlık) Faaliyetleri ve Afrika Kitası. In E. İsmail (Ed.), *Dünya Siyasetinde Afrika 8* (pp. 279–305). Nobel Yayınları.
- Kollakowski, T. (2022). Great Regional Engagement Rather Than Great Sea Power: Russia-Russia's New Supply Point on the Red Sea Coast. *Naval War College Review*, 75(1), 83–105.
- Kozanhan, M. K. (2020). Deniz Ortamında El Yapımı Patlayıcı Düzenek (EYPD)'ler Genelinde Terörüst Tehditler ve Deniz Güvenliğine Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(34): 341–381.
- Lagrone, S. (2016). USS Mason Fired 3 Missiles to Defend From Yemen Cruise Missile Attack. *USNI News*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://news.usni.org/2016/10/11/uss-mason-fired-3-missiles-to-defend-from-yemen-cruise-missiles-attack> adresinden alındı.
- Lagrone, S. (2017). Two Saudi Sailors Dead In Houthi Suicide Boat Attack. *USNI News*. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://news.usni.org/2017/01/31/two-saudi-sailors-dead-houthi-suicide-boat-attack> adresinden alındı.
- Linden, K. (2023). Russia's Relations with Africa Small, Military-Oriented and with Destabilising Effects. *FOI Studies in African Security*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%208090> adresinden alındı.
- Mashamoun, J. (2022). Turkey and Sudan: An enduring relationship?. *Middle East Institute*. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.mei.edu/publications/turkey-and-sudan-enduring-relationship> adresinden alındı.
- Mavi Vatan. (2023). Türk Deniz Görev Grupları. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://mavivatan.net/turk-deniz-gorev-gruplari> adresinden alındı.
- McGreal, C. (2009). Somali pirates "have been paid \$3.2m" for ship carrying Soviet tanks. *The Guardian*. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2009/feb/04/piracy-somalia> adresinden alındı.
- Meester, J., & Lanfranchi, G. (2021). Policy Brief: "A careful foot can step anywhere" The UAE and China in the Horn of Africa: Implications for EU engagement. *Clingendael Institute* 8 Eylül 2023 tarihinde https://www.clingendael.org/sites/default/files/2021-06/Policy_brief_China_and_UAE_Horn_of_Africa_implications_EU_June_2021.pdf adresinden alındı.
- Melvin, N. (2019). The Foreign Military Presence In The Horn of Africa Region. *SIPRI*. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.sipri.org/publications/2019/sipri-background-papers/foreign-military-presence-horn-africa-region> adresinden alındı.
- Mobley, R. A. (2022). Revisiting the 1984 Naval Mining of the Red Sea: Intelligence Challenges and Lessons. *Studies in Intelligence*, 2(66), 19–28.
- Morabito, G. (2016). *Dangerous Waters-The Economic Impact of Maritime Piracy* [PhD, University of Messina, Department of Economics].
- Mourad, H. (2018). The Scramble for the Red Sea. *Ahram*. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://english.ahram.org.eg/NewsContentPrint/44/0/313355/Analysis/0/The-scramble-for-the-Red-Sea.aspx> adresinden alındı.
- Muhammed, M. S. E. (2019). 7 Red Sea countries launch military drill in Jeddah. *Anadolu Ajansı*. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/7-red-sea-countries-launch-military-drill-in-jeddah/1590773> adresinden alındı.

- Mürsel, B. (2018). Güç ve Kimlik Perspektifinden Çin-Afrika İlişkileri. Savaş Yayınları.
- Nia, O. T. (2020). Russia building military bases in Africa: Report. Anadolu Ajansı. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/africa/russia-building-military-bases-in-africa-report-/1931550> adresinden alındı.
- O'Flaherty, C. (2019). The Red Sea 1984. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.vernon-link.uk/red-sea> adresinden alındı.
- Onyango-Obbo, Charles. (2019). Africa in Global Geopolitics. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.kas.de/documents/280229/0/Africa+In+Global+Geopolitics+And+Global+Geopolitics+Seen+From+Africa.pdf/754d4086-c623-af5d-169d-3eaba7e8e9e5?version=1.1&t=1582892289306> adresinden alındı.
- Orakçı, S. (2021). Türkiye-Sudan İlişkilerinde Yeni Dönem. INSAMER. 25 Kasım 2023 tarihinde https://eprints.lse.ac.uk/114559/3/Peacebuilding_in_Turbulent_Times_1_.pdf adresinden alındı.
- Özçelik, S. (2020). Afrika ve Çatışma Çözümleri: Afrika Kendinden Ne İstiyor? Afrika İç Savaşları. In E. İsmail (Ed.), Dünya Siyasetinde Afrika 6 (pp. 259-281). Nobel Yayınları.
- Özel, Y. (2020). 2005-2015 Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin Sahraaltı Afrika Politikası ve Afrika Komutanlığı (AFRICOM). Güvenlik Stratejileri Dergisi, 16(35), 461-517.
- Özsaraç, Halil. (2024). Batı Asya denizlerinde emperyalist oyunlar-II. Aydınlık. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.aydinlik.com.tr/koseyazisi/bati-asya-denizlerinde-emperyalist-oyunlar-ii-444031> adresinden alındı.
- Pajon, C. (2017). Japan's Security Policy in Africa: The Dawn of a Strategic Approach?. IFRI. 1 Ocak 2024 tarihinde https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/pajon_japan_security_policy_afrika_2017.pdf adresinden alındı.
- People's Daily. (2013). News Ifeng. 1 Ocak 2024 tarihinde http://news.ifeng.com/mil/2/detail_2013_12/15/32137644_1.shtml adresinden alındı.
- People's Daily. (2019). Top ten moments of Chinese People's Liberation Army Navy. 5 Ekim 2023 tarihinde <http://en.people.cn/n3/2019/04/23/c90000-9571000-9.html> adresinden alındı.
- Ploch, L. (2007). Africa Command: U.S. Strategic Interests and the Role of the U.S. Military in Africa, CRS Report For Congress. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA468001.pdf> adresinden alındı.
- Qingbao, Z. (2017). Live-fire exercises conducted by PLA base in Djibouti. 7 Ocak 2024 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/kindle/2017-11/25/content_34979149.htm adresinden alındı.
- Ramani, S. (2018). Russia's Mediating Role in Southern Yemen. Carnegie Endowment for International Peace. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://carnegieendowment.org/sada/77482> adresinden alındı.
- Reuters. (2008). Somali Pirates Demand \$35 Million Ransom for Ship. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-somalia-piracy-idUSTRE48P7C20080926> adresinden alındı.
- Reuters. (2022). Sudan's Hemedti Seeks Deeper Russia Ties on Moscow Visit. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.reuters.com/article/idUSL1N2UY0K8> adresinden alındı.
- RSN Al Madinah. (2017). Incident: Water-Borne Improvised Explosive Device. USNI News. 1 Ocak 2024 tarihinde <http://www.wbid.com/case-studies/rsn-almadinah-saudi-arabia> adresinden alındı.
- Saballa, J. (2021). Sudan Reportedly Suspends Planned Russian Naval Base in Red Sea. The Defense Post. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.thedefensepost.com/2021/04/30/sudan-reportedly-suspends-russia-naval-base> adresinden alındı.
- Shainn, D. H. (2020). China in Africa: Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission. 1 Ocak 2024 tarihinde https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-06/May_8_2020_Hearing_Transcript.pdf adresinden alındı.
- Siegle, J. (2021). Russia and Africa: Expanding Influence and Instability. In G. P. Herd (Ed.), Russia's Global reach: A Security and Statecraft Assessment. George C. Marshall European Center for Security Studies.
- Styan, D. (2020). Djibouti: Geostrategic Balancing Between the Horn and Red Sea. In G. Carbone (Ed.), Africa's Thorny Horn, Searching For a New Balance In The Age of Pandemic. ISPI.
- Smith, E. (2020). Plague of locusts threatens East African economies as UN sounds alarm. CNBC. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.cnbc.com/2020/02/20/plague-of-locusts-threatens-east-african-economies-as-un-sounds-alarm.html> adresinden alındı.
- Sofos, S. (2022). Peacebuilding in Turbulent Times: Turkey in Mena and Africa. LSE Middle East Centre Paper Series, 61. 1 Ocak 2024 tarihinde https://eprints.lse.ac.uk/114559/3/Peacebuilding_in_Turbulent_Times_1_.pdf adresinden alındı.
- SSL. (2017). For Djibouti, It's All About Location. 30 Aralık 2023 tarihinde <https://www.strategicstudyindia.com/2017/06/for-djibouti-its-all-about-location.html?m=1>
- Sudan Tribune. (2015). Ethiopia and Djibouti to build \$1.55 billion fuel pipeline venture. 25 Kasım 2023 tarihinde https://sudantribune.com/article55016/#google_vignette adresinden alındı.
- Suez Canal Authority. (2019). Annual Report. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.suezcanal.gov.eg/English/Downloads/DownloadsDocLibrary/Navigation%20Reports/Annual%20Reports%E2%80%8B%E2%80%8B%E2%80%8B/2019.pdf> adresinden alındı.
- Şimşek, Z. (2020). Afrika'da Alicengiz Oyunları. In E. İsmail (Ed.), Dünya Siyasetinde Afrika 6 (pp. 37-50). Nobel Yayınları.
- Şöhret, M. (2023). ABD-Çin Rekabeti Kapsamında Afrika Jeopolitiği. In H. Çomak (Ed.), Afrika Jeopolitiği (pp. 191-215). Nobel Yayınları.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2014). Yemen'in Siyasi Görünümü. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/yemen-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alındı.
- TASAM Afrika Enstitüsü. (2022). Afrika 2023 Ağrı İstişare Toplantıları (1-2) Sonuç Raporu. 5 Ekim 2023 tarihinde https://tasam.org/Files/Icerik/File/A63_Rapor_pdf_bdb06afb-8a86-4f04-9b7a-0255d8e0b027.pdf adresinden alındı.
- Taşkömür, F. (2023). UAE dismantles Africa base to avoid US wrath, but policy change unlikely. UAE Dismantles Africa Base to Avoid US Wrath, but Policy Change Unlikely. TRT World. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.trtworld.com/magazine/uae-dismantles-africa-base-to-avoid-us-wrath-but-policy-change-unlikely-44329> adresinden alındı.
- Taştan, S. (2023). Türkiye'nin Afrika'daki Akıllı Güç Uygulamalarına Bakış: Türkiye'nin Afrika Açılışının Ekonomik ve Siyasi Analizi [PhD, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Tesfa News. (2018). Eritrea, Russia Foreign Ministers Meets in Sochi. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://tesfanews.net/russia-eritrea-foreign-ministers-sochi-meet> adresinden alındı.
- The Economist. (2000). Hopeless Africa. The Economist. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.economist.com/leaders/2000/05/11/hopeless-africa> adresinden alındı.
- The Economist. (2011). Africa Rising. The Economist. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.economist.com/leaders/2011/12/03/africa-rising> adresinden alındı.
- The Economist. (2013). Aspiring Africa. The Economist. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.economist.com/leaders/2013/03/02/aspiring-africa> adresinden alındı.
- The New York Times. (1984). Teheran Blames U.S. and Israel for Red Sea Mines. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.nytimes.com/1984/08/09/world/teheran-blames-us-and-israel-for-red-sea-mines.html> adresinden alındı.
- The White House. (2022). U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/08/U.S.-Strategy-Toward-Sub-Saharan-Africa-FINAL.pdf> adresinden alındı.
- U.S.-China Economic and Security Review Commission. (2020). 2020 Annual Report to Congress. 1 Ocak 2024 tarihinde https://www.uscc.gov/sites/default/files/2020-12/Chapter_1_Section_3--Chinas_Strategic_Aims_in_Africa.pdf adresinden alındı.
- United Nations. (2020). Preamble to The United Nations Convention on the Law of the Sea. 5 Ekim 2023 tarihinde https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part7.htm adresinden alındı.
- USNI. (2013). Map. 1 Ocak 2024 tarihinde https://news.usni.org/wp-content/uploads/2013/05/cocom_map.jpg adresinden alındı.
- Van Oudenaren, D. (2008). Evidence mounts that tanks on Somali-hijacked ship were headed to Southern Sudan. Sudan Tribune. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://sudantribune.com/article28805> adresinden alındı.
- Vaughan, J. (2016). Missile Attacks on the USS Mason: Principles to Guide a U.S. Response. The Washington Institute. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/missile-attacks-uss-mason-principles-guide-us-response> adresinden alındı.
- Venter, D. (2018). India and Africa: Maritime Security and India's Strategic Interests in the Western Indian Ocean. I. Walker, M. J. Ramos, P. Kaarsholm (Ed.), FLUID NETWORKS AND HEGEMONIC POWERS IN THE WESTERN INDIAN OCEAN (pp. 131-167). Centro de Estudos Internacionais, Lisbon. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://books.openedition.org/cei/docannexe/image/469/img-4.jpg> adresinden alındı.
- Visual Capitalist. (2023). Ranked: The Fastest Growing Economies In 2024. 25 Kasım 2023 tarihinde <https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-fastest-growing-economies-in-2024/> adresinden alındı.
- VOA. (2015). Contractors Agree on Djibouti-Ethiopia Pipeline Deal. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.voanews.com/a/contractors-agree-djibouti-ethiopia-pipeline-deal/2986182.html> adresinden alındı.
- VOA. (2017). Turkey to Restore Sudanese Red Sea Port and Build Naval Dock. 5 Ekim 2023 tarihinde <https://www.voanews.com/a/turkey-to-restore-sudanese-red-sea-port-and-build-naval-dock/4179600.html> adresinden alındı.
- Williams, C. J. (2005). Pirates Attack Cruise Ship Off Horn of Africa. Los Angeles Times. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2005-nov-06-fig-pirates6-story.html> adresinden alındı.
- Winsor, M. (2016). Djibouti May Become "Africa's Singapore." International Business Times. 25 Kasım 2023 tarihinde <http://www.ibtimes.com/chinasnaval-base-djibouti-could-become-africas-singapore-2292581> adresinden alındı.
- Wong, K. (2015). China's military makes move into Africa. The Hill. 1 Ocak 2024 tarihinde <http://thehill.com/policy/defense/261153-chinas-military-makes-move-into-africa> adresinden alındı.
- Yılmaz, S. (2014). Afrika Yol Haritası: Bir Kitapın Stratejik Analizi. 1 Ocak 2024 tarihinde https://www.academia.edu/20173600/Afrika_Yol_Haritas%C4%B1_Bir_K%C4%B1tan%C4%B1n_Stratejik_Analizi adresinden alındı.
- Yüksel, M. A. (2016). Afrika Jeopolitiği ve ABD'nin Afrika Politikası [Review of Afrika Jeopolitiği ve ABD'nin Afrika Politikası]. Turkish Studies, 11(2), 1389-1408.
- Zhao, L. (2017). Live-fire exercises conducted by PLA base in Djibouti - China. China Daily. 1 Ocak 2024 tarihinde https://www.chinadaily.com.cn/china/2017-11/25/content_34966883.htm adresinden alındı.
- Zhen, L. (2016). China starts work on Horn of Africa military base in Djibouti, defence ministry confirms. South China Morning Post. 1 Ocak 2024 tarihinde <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/1917210/china-starts-work-horn-africa-military-base-djibouti> adresinden alındı.